№ 108 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 17 ՄԱՅԻՍԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան . . . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունուում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Մայիսի մեկից մինչև տարեայ վերջը արժէ 8 ռուբլի։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Նաև փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԵԿ (կարելի է և մաշկանիշերով) և եթէ նորագէն, ասանց որի գիմումները կը մնան անհետևանք։

1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 17 ՄԱՅԻՍԻ № 108

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵՋԻՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 10 կոպ., հովկասեան դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., հովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8—2 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сологовская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57.
Адрес Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐԻԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում փոփոխութիւններ չկան։

Կովկասեան ճակատում յետ են մղած Թիւրքերի յարձակումները Սերդեշտի և Ռևանդուզի շրջաններում։

Վերդենի մօտ շարունակուում են կատաղի կռիւները։

Իտալական ճակատում իտալացիները նորից յետ են քաշուել մի քանի դիրքերից։

Պետրոգրադի հայկական համագումարը փակուած է։ Աւելացած ծնտեսութիւնը վերականգնելու համար որոշուած է 38,500,000 ռուբլի։

«Հորիզոն»-ի բաժանորդներից նրանք, որոնք այս տարեայ հաշուին վճարել են **5 ՌՈՒԲԼԻ**, թող շտապեն ուղարկելու մնացած **5 ՌՈՒԲԼԻՆ** ևս. հակառակ դէպքում յունիս 1-ին կը դադարեցուի նրանց թերթի առաքումը։

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ
ՀԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԳԱՂՈՒԹ ՑԱԳՎԵՐԻՈՒՄ
Դասատու Զ. Գ. ԱՐՋԵՒԱՆԻՋԷ
Տեղեկութիւններ—Թիֆլիս, Գատերովսկի, 5, բնակ. Տ. Ս. Գեղչանսկայայի. ցեր. ժ. 2—3-ը։ Անձամբ Մոլոկանովի փ., 27, Արջևանիձէ, երեկ. 4—6-ը։
638 2—1

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ
ԱԶԴ.—Այս օրերս տեղի կունենայ Եֆիմովների ցիրկի հանդիսաւոր բացումը նոր կառուցուող սեփական ամառային հսկայական շէնքում, Միքայէլեան փողոց, Մուշտայիդի մօտ։
Դիրեկցիան ոչ մի ծախսի առաջ կանգ չի առնում. նա արդէն հրաւիրել է ամբողջ աշխարհում յայտնի մարդ-օրկեստր ՖՐԻԴ ՄԱՐԻՈՆԻՆ, նոյնպէս յայտնի կենդանիներ վարժեցնող անգլիացի կապիտան ՋԵՐԻ ԿԼԱՐԿԻՆ, իր զարմանալի կերպով վարժեցրած հնդկական փղերի հետ և այլ համարներով։
Բացման մասին առանձին կը յայտարարուի։ Հետևեցէք աֆիշներին։ 640 1—1

Հայ Օրիորդների Կոմիտէն
Յայտարարում է, որ մայիսի 20-ից սկսում է
ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ ԱՊԱՍՏԱՐԱՆԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
Ցուցակագրուելու են Հայ Օր. Կոմիտէի գրասենեակում, Лермонтовская 12, ցերեկւայ ժամը 12—2-ը։
Կոմիտէն շնորհակալութեամբ ընդունում է ամեն տեսակ նուէրներ ապաստարանի համար։
639 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԱԿՈՒՄԲ
Լորիս-Մելիքովսկի փ., № 6.
—ԱՇՈՒՈՐ—
Երեքշաբթի, մայիսի 15-ին
ԼԱՐԱՒՈՐ ՆԻԱԳԱՆՈՒՄԸ
Հիւրերը պ. պ. անդամների երաշխաւորութեամբ վճարում են մուտքի համար տղամարդիկ 50 կ., կանայք 30 կ.։
637 1—1

ՈՍԿԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆՈՐՈՒՅՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՀԱՏԻ և որսի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՒՆՆԵՐՈՎ, Թոքախտ, որսի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարները լուսաւորած ՇԱՆՔԱՑԻՆ ՐՈՆՏԳԵՆԻ հառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբութովսկայա № 23, հեռ. 7—94։
379 25—25

Տեղափոխելով արտասահմանից
Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
Նախկին ասիստենտ Բերլինի հասարակաց կլինիկաների։
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և նրանց միզասեռական օրգանների։ Ընդունում է ամենայն օր, երեկ. ժամ. 5 մինչև 7։ Հասցէ. Верійскій спускъ, № 1, домъ Меликъ-Азарьяна, кв. 19. հեռ. 1—96։
524 50—15

Բ Ժ Ի Շ Կ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ
Մեկնել է ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ
(Կովկասեան հանքային ջրերը)
որտեղ, նախընթաց տարիների պէս, կընդունի հիւանդներին մինչև սեպտեմբեր, մասնաւորապէս բգի, կոկորդի, քթի եւ ականջի հիւանդութիւններով։
Пятигорскъ, Романовскій проспектъ (Верхній бульв.), № 5, д. Гирей.
918 100—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ
Գլուխ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործուած մեկուչուկից։ Թոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող. № 1, մուտքը պերէուլկից։
936 100—41

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
Բ Ժ Ի Շ Կ
ՎՈՒԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
ՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների, հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։
553 50—7

էլեկտրո- „ԼԻՐԱ" թատրոն
13, 14, 15 և 16 մայիսի, 1916 թ. ցուցադրում է հոչակաւոր ռազմանկար
ՀՈՅԱԿԱՊ ՄԱՐԿԸ
ԽԱՉԻ ՆՇԱՆԸ
Պատմական ողբերգութիւն առաջին քրիստոնեաների ժամանակաշրջանից, 5 մեծ մասից բաղկացած, մասնակցութեամբ մի քանի հարիւր դերասանների։ Նորից վերակենդանանում են Հին Հռոմը, նրա հարուստ խրախճանները, խելայեղ օրգիաները, անսիրտ և հակամարդկային ինկիզիցիան և քրիստոնեաների հալածանքը։ 933 0—41

ՄԻ ՓՈՔՐԻԿ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՄԱՍԻՆ

Ընդհանրացած կարծիք է դարձել, որ հայերէնը մի աւելորդ բեռ է մեզ համար, որովհետև կան ուրիշ լեզուներ աւելի կարևոր և կենսունակ՝ քան մերը։ Հայերէնը անդրադէտ կամ կիսագրագէտ մարդկանց լեզու է, ինչպէս մի ժամանակ ռուսերէնն էր ռուս ազնուական հասարակութեան մէջ։ Բարձր, ազնուական դասակարգը շատ քիչ էր գործածում մայրենի լեզուն, նկատելով այդ ստորին դասակարգերի բարբառ և արհամարհանք էր տածում դէպի նա։ Նոյնը կատարւում է և հայ շրջաններում։ Ցայտնի է, որ մի ժողովուրդ՝ աւելի ցած կուլտուրայով, ենթարկւում է օտարի բարձր կուլտուրային, իւրացնելով ի թիւս այլ և այլ կուլտուրական բարիքների, նաև լեզուական նիւթեր. բառեր, արտայայտութիւններ, երբեմն նոյնիսկ որոշ քերականական՝ յատուկ օտար լեզուին՝ ձևեր։ Սակայն դարձնել այդ մի տեսակ սոցիալական օրէնք, որ հիշտ լինէր բոլոր տեղերի և ժամանակների համար, սխալ է։ Մենք ունինք բոլորովին հակառակ փաստեր, երբ կուլտուրապէս աւելի բարձր կանգնած ժողովուրդը ենթարկւել է թոյլ ազդեցութեանը։

Հայերն, օրինակ, իբրև դրացիներ ապրելով երկար դարեր մուսուլման ժողովուրդների հետ, իւրացրել են շատ մեծ չափերով ոչ թէ բառարանական նիւթեր, այլև բարքերի և նիստ ու կացի առանձնայատուկ ձևեր։ Այդ տեսակէտից անկասկած է քիւրդերի լեզուի և բարքերի ազդեցութիւնը մեզ վրայ. դա իբրև չափանիշ ծառայեցնել նրանց աւելի բարձր կուլտուրականութեան, ի հարկէ, չի կարելի։ Այդպիսի օրինակների թիւը կարելի էր բազմապատկել։ Միջավայրի և փոխազդեցութեան արդիւնք է լեզուն։ Հայերէնը բացառութիւն կազմել չէր կարող այդ օրէնքներից, որ շատ ցայտուն կերպով կարելի է դիտել հենց իրեն լեզուի վրայ, ուր դրոշմւել են պատմականօրէն իրար տեղի տուող զանազան կուլտուրաներ։ Ի միջի այլոց շատ հետաքրքիր է այն երևոյթը, որ ըստ մի հայ լեզուաբանի (պ. Հ. Աճառեան)՝ նկատւում է հայերէնի մէջ։

Մենք մեր մտքերը արտայայտելիս՝ նախադասութիւնը կազմում ենք այն շարադասութեամբ, որ յատուկ է թիւրքերէնին. այնինչ գրաբարը, որին այդ բանում հակառակ է աշխարհաբարը, հարազատ է մնացել հնդեւրոպական լեզուներին։

Այստեղ չի կարելի չնկատել թուրք տարրի մեզ վրայ արած ուժեղ ազդեցութիւնը։ Հայերէնը դեռ իր զարգացման բարձր աստիճաններին չի հասել, շնորհիւ գլխաւորապէս քաղաքական պատճառների։ Այնուամենայնիւ նա այնքան է կազմակերպել ու կոկուել, որ կարող է բաւարար կերպով ծառայել մեր մտաւոր պահանջներին։ Բայց ինչ շրջանների մէջ է տարածած ներկայ ժամանակներում մեր հայերէնը, որքան է մեծ մեր մեջ այդ լեզուն գործածողների տոկոսը։ Պէտք է իսկոյն և եթ անմիջապէս պատասխան տալ։ Շնորհիւ դարձեալ քաղաքական անպատասխանատուութեան՝ հայերէնը իրբև գործածութեան շրջան ունի միայն ընտանիքը (գլխաւորաբար աշխատաւորութիւնը), դպրոցն ու մամուլը։

Ընտանիքում տիրապետում է բարբառը, իսկ դպրոցում ու մամուլի մէջ՝ գրականը։ Ինչ վերաբերում է այժմեան գրականին, պէտք է ասել, որ նա մարդու ձևով շատ քիչ է գործածւում։

Մեր թեմական դպրոցներն աւարտող երիտասարդները գաւառ գնալով ուսուցչական ասպարիզում գործելու նպատակով՝ ենթարկւում են շրջապատի ազդեցութեան և սկսում են գործածել բարբառը, փոխանակ աշխատելու ազդել շրջապատի վրայ... Ասենք, դա հեշտ բան էլ չի։

Այսպիսով գրականը զոյութիւն է ունենում ծխական դպրոցներում միայն դասաւանդման ժամանակ, այն էլ ոչ միշտ։ Ուրեմն, էլ ո՞ր տեղից տարածւի գրական լեզուն, երբ նրան վիճակւած է իր զոյութիւնը պահպանել անձուկ շրջաններում։ Գրականը գործ է ածւում և մամուլի մէջ, այսինքն յօդուածները գրական լեզուով են տպագրւում, թէև սովորաբար կարդացւում են ընթերցողների մեծամասնութեան կողմից շատ յաճախ բարբառային յատկութիւններով ու զոյնով։ Թերթն էլ ծալելուց յետոյ՝ գրականը իսկոյն տեղի է տալիս բարբառին. ուզում եմ ասել, թէ այնքան աննպաստ են մեր կեանքի սոցիալական - քաղաքական պայմանները, որ թերթն էլ՝ չնայած գործ դրած ահագին ջանքերին՝ դժւարութեամբ է կարողանում տարածել գրական լեզուն ընթերցող մասսաների մէջ։ Մենք դեռ չունինք բաւականաչափ սերունդներ, ուր ընտանիքներում երեխաները աչքերը բանալիս գրական հնչիւններ լսէին։

Հայութեան հոծ բազմութիւնը բանեցնում է մեծաւ մասամբ բարբառը։ Բացառութիւն չի կազմում և մտաւորականութիւնը։ Մանաւանդ ճիշտ է այդ՝ ռուսական կրթութիւն ստացողների, այն բազմաթիւ հայ ուսանողների մասին, որոնք ուսում են առնում Ռուսաստանի հանալսարաններում։ Ցիշածս հայ ուսանողները սակաւ բացառութեամբ ոչ միայն անտարբեր են դէպի մայրենի լեզուն (գլխաւորապէս գրականը), այլ ուղղակի ծուռ աչքով են նայում հայերէնին՝ իբրև մի լեզուի, որ զուրկ է որևէ գիտական և հասարակական արժէքից։ Հայերէնը նրանց աչքում զուրկ է կարեւորութիւնից հենց այն պատճառով, որ նա աղքատ է, աղքատ է և այն գրականութիւնը, որի լեզուական արտայայտութիւնն է մեր բարբառը։ (Պէտք է այստեղ նկատել, որ զոյնօրինակ պատճառաբանութիւնը շարունն ընոյթ է ստացել, որ զուրկ է որևէ գիտական կարևորութիւնից. շատ յաճախ մեր լեզուի և գրականութեան մասին այնպիսի մարդիկ են կարծիքներ յայտնում, որ չեն դիմանում լուրջ քննադատութեան)։ Շատերը չգիտեն հայերէն և, որ գլխաւորն է, ցանկութիւն անգամ չեն յայտնում սովորելու, մոռանալով որ աղբիւրը հայ կեանքին ծանօթանալու համար մայրենի լեզուն անհրաժեշտագոյն միջոցն է։ Բացի այդ, մայրենի լեզուով միայն կարելի է արտադրել մեծ ստեղծագործութիւններ։ Այդ է պատճառը, որ այդ երիտասարդներից շատերը անծանօթ լինելով հայ կեանքին հայերէն չգիտենալու պատճառով մտքեր են յայտնում և դատավճիռներ արձակում, միանգամայն անհամապատասխան մեր իրականութեանը։ Այն բանում, որ հայերէնը իբրև քաղաքակրթական գործօն՝ քիչ է տարածւած, մեղաւոր են ոչ միայն մեր քաղաքական-սոցիալական հանգամանքները, այլ և մենք, երիտասարդութիւնս, մեր անտեղեակութեամբ ու անտարբերութեամբ։ Մեր մտքերի, մեր իղձերի և իդէալների թարգմանը հանդիսանում է մեր ինտելիգենցիան՝ յանձին ստէպ ռուս համալսարաններում կրթւած հայ ուսանողների։ Զլինենք միանգամայն յոռետես, յուսանք, որ նա վերջ ի վերջոյ կը գիտակցի մեր լեզուի կարևորութիւնը, և զարկ տալով նրա բարգաւաճման, աշխատելով իրական հողի վրայ դնել նրա զարգացումը, արդեւք կը լինի ցեղի լուծման, օտարացման...

Ա. Տ.-Մ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՆ «ՎԵՐԱՇԻՆԱԾ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

I

— Լռեմ, այս է եղած մեր ուղղութիւնը ամեն անգամ՝ երբ հակառակորդ մամուլը ժամը ու փրփուր կը ժայթքէ, երբ յիշողները, զրպարտութիւնները իրարու խառնւած կը հրատարակեն միամիտ ու անգիտակ ընթերցողին։

Լռած ենք առաւելապէս այս տխուր օրերուն այն էական մտահոգութեամբ, որ մեր բարքերը չցուցահանենք օտարներուն, որ մերը մեր մէջ մնայ առայժմ։ Բայց երբ հայ սև հրիւրակներու արարքները այսօր ծայրակէտին կը հասնին, երբ հեղհեղուկ աւելի սանձարձակ և վրան բաց կը դառնան անոնք, այլևս լռելը յանցանք է, պէտք է խօսել։

Ինչպէս յայտնի է, տխրահռչակ Առաքելեանի սադրանքներով անցեալ աշնան՝ Վանի շրջանագիծ Տերմէնին օժանդակելու համար երկրագործ գունդ մը ուղարկեցաւ Վասպուրական Եկարեան անուն ապիկարի մը գլխաւորութեամբ։ Ի՞նչ պէտք է լինէր այդ գունդի դերը այս ամայի և աւերակ երկրին մէջ։—Կարգ պահպանել, չը թողուլ որ տուները անձրևէն և ձիւնէն քարուքանդ լինին, զանազան տարբերու կողմէ եղած կողոպուտներուն վերջ տալ, տիրող անիշխանական վիճակին առաջն առնել։ Բայց ասոնցմէ և ոչ մին եղած է. իւրաքանչիւր գեղակամ մի մի սենեակ է գտած իր համար. կահկարասիներով լեցուցած է զայն. ապա ունեցած է միայն մի մրտահոգութիւն — թալանել և հարստանալ, և ամեն մէկն այդ չարաբաստիկ միլիցիայի գլխ. անդամներէն, եթէ ուրիշ բան չէ կրցած ընել, գոնէ այսօր կլորիկ գումարի մը տէր դարձած է։

Այսօր հասարակութեան մէջ հանրածանօթ ասացւածք է դարձած հետևեալ խօսքը. «Որտեղէն որ կտաւ, չիթ, բամբակ դուրս գայ, դա կը պատկանի Բուռնութեան Նազարէթին. եթէ մանիֆակտուրայի նիւթեր լինին, կը վերաբերի Ցոլնանեան Բուքէնին, իսկ եթէ երկաթեղէններ են—չգիտեմ որին...

Եւ մեր անդուգական պարոնները կողոպուտները ամբարելէ յետոյ, կը-սկսին ֆուրկունէներով փոխադրել Կովկաս և Պարսկաստան վաճառելու։

Սարսափելի է այն տպաւորութիւնը, որ կը ստանայ մէկ մը երբ առաջին անգամ Վան կը մտնէ. վառած տունները մէկդի թողունք դեռ, որոնք լայնաբերան վիշապի մը պէս կարծես թէ քեզ կուլեն կլլել. աւելի մռայլ տեսք ունին չվառուած շէնքերը. դուռները, պատուհանները և առաստաղները քանդուած են, սայլայատակները քարուքանդ են եղած, ծառերը կարուած են, այգիները ամայի դաշտերու են վերածուած, ձիերը կը կրծեն դեռ նոր բողբոջած ծառերն ու թուփերը, և տակաւին կը շարունակւի այս անապատացման, աւերման տենդագին աշխատանքը. և ոչ մի ձեռք՝ կեցնելու այդ քարբարոսութիւնները։

Շատերը կարելով ընդարձակ տարածութիւններ՝ հայրենիք կը վերադառնան, բայց քանի մը օր այստեղ ապրելով ծայրայեղօրէն կը հիասթափուին ու կրկին կը փախչին այս դժոխքէն։ Իսկ Ցացղոներու դրութիւնը չափազանց անտանելի է. կը պակսին հողին վրայ, ուտեստ չունին, ամենաանհրաժեշտ կարասին անգամ չէ մընացած. իսկ քայլ մը անդին աշնան եկած գրացին կը լողայ իր հաւաքած իրեղէններուն մէջ։ Շատ շատերը կը տեսնան իրենց տան իրերը հոսու հոն, բայց ստեղծւած այս քաոսին մէջ սիրտ չեն տներ բողոքելու. երբ պատճառը կը հարցնես՝ «եթէ բողոքեմ, դատաւորները պիտի իւրացնեն, աւելի լաւ է, որ իր տեղը մնայ»— կը պատասխանեն անխռով և յուսահատի անփութութեամբ։

Անցեալ աշնան Բազաքներու Միութեան կողմէն Աշոտ Աթանասեանը եկած է հոս հագուստներ բաշխելու. պարոնը երբ լաւ մը կը տնազէ իր բերած հագուստները, կը գտնէ որ գաղթականներու համապատասխան հագուստներ չեն (*) ատոնք, ուստի յարմար կը յամարէ ծախել, իբր թէ եթէ դրամով գնելու ըլլան՝ հագնելու յարմար կը լինի, իսկ ձրի տրւած պարագային՝ ոչ։

Իսկ կանացի հագուստներն բաշխած ատենը շատ դայթակղեցնող և անվայել արարքներու մէջ կը գտնւի, ինչ որ այժմ իւրայիններնալ կը խոստովանին...

Ցետոյ հագուստներէն կարևոր մասը ալ հետը վերցուցած ետ կը դառնայ՝ չգիտեմ դարձեալ՞ինչ տրամաբանութեամբ։

Եւ հիմա վերստին այդ պարոնը իբր քննիչ Վանի, Բիթլիսի, Մուշի և Էրզրումի շրջանների՝ տեղս եկած է...։

Հակառակորդները օգտւելով այս անպատասխանատու և խառնակ, ջուրը տիրող չճանչցողդ դրութենէն՝ բռնած են ամենէն աններելի միջոցներ կիրառել՝ կոտրելու համար Դաշնակցութեան ազդեցութիւնը։ Ես զանց կընեմ բազմաթիւ փաստերը և կանգ կառնեմ միայն մի քանիսի վրայ։

Գ. Ցակոբեան

Վան, 30 մարտի

(*) Իբրև պատմական փաստաթուղթ, տալիս ենք այս դրութիւնը առանց կրճատումների։

ՁԵՄՍՏԻՈՅԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՏՈՒԿ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆՈՒԱԾ ԿԱՐՄԻՔԸ ՑԵՆՁԻ ԵՒ ԿՈՒՐԻԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ(*)

Երկրորդ սեկցիայի մեծամասնութիւնը արտայայտւեց յօգուտ հողային-զոյքատիրական (подсатинно-поимущественный) ցենզի ամբողջ Անդրկովկասի համար, սահմանափակելով առևտրա - արդիւնաբերական դասակարգի իրաւունքը մասնակցելու զեմստուօյական ընտրութիւններին։ Մենք սակայն արդարացի, նպատակայարմար և յարմար ենք գտնում ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք տալ զեմստուօյական բոլոր տեսակի տուրքեր վճարողներին, ի թիւս որոնց և առևտրա - արդիւնաբերական տուրք վճարողներին հետևեալ պատճառաբանութեամբ.

1) Դեռ 1909 թւին Կովկասում բոլոր նահանգական զեմստուօյական խորհրդակցութիւնները կողմնակից էին հարկային ցենզի և յատկապէս ցածրացրած, գտնելով որ այդպիսի ցենզը ամենն տեսակէտից աւելի արդարացի է։ Վերջին 6 տարւայ ընթացքում տնտեսական կեանքը էլ աւելի զարգացել է այն ուղղութեամբ, որով պայմանաւորւում է հողերի դների արտակարգ տարբերութիւնները։

2) Հողերի գների այդ արտակարգ բազմապատկութիւնը նկատւում է բոլոր գիւղատնտեսական ռայոններում համաձայն հողի, կլիմայի, աշխարհագրական դրութեան և մշակոյթի տարբերութիւնների։ Օրինակ Կախէթիայում

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 17 մայիսի

ԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

Աւելի քան երբեմիցէ այդ պարտքի զգացումը պէտք է ունենան հայ մարմիններն ու անհատները ներկայ տարտամ ու պատասխանատու օրերում, երբ իւրաքանչիւր մի սխալ քայլ կամ յայտարարութիւն կարող է ունենալ անցանելի հետևանքներ մեր դատի համար։

Թէ Եւրոպայում և թէ Ռուսաստանում, մամուլի ներկայացուցիչների կամ հասարակական ազդեցիկ գործիչների մօտ՝ պէտք է ծայրայեղօրէն զգոյշ ու շրջահայեաց լինել, երբ գնում էք խօսելու մեր երկրի ներկայ կացութեան և նրա ապագայ մնայունութեան բարդ ու կնճռոտ հարցերի մասին։ Ըստ կարելւոյն պէտք է խոյս տալ այդ հարցերի մասին խօսելուց, քանի որ կացութիւնն ու հեռապատկերը այնքան դեռ անստոյգ են և ապագայի մասին կարելի է անել միայն անորոշ կռահումներ։ Պէտք է խոյս տալ և այնպիսի յայտարարութիւններից, որոնք կուզեն ներկայանալ օտարներին, իբրև հայ ազգի, հայ ժողովրդի ցանկութիւններ։

Զգուշութիւնն անհրաժեշտ է և ներկայ վիճակի մասին խօսելիս։ Մեր կրած աղէտը զարհուրելի է թէ իր ծաւալով և թէ խորութեամբ և հարկ չկայ չափազանցնելու այն, մանաւանդ օտարների առաջ։ Պէտք չէ ներկայացնել կացութիւնը չափազանց մռայլ, յուսահատեցուցիչ գոյներով... Արդէն տեսանք մի անդամ փորձով, թէ ինչքան յոռի մեկնութիւնների նիւթ եղաւ մի հայ լրագրի ձախողակ յայտարարութիւնը՝ թէ Թիւրքահայ ժողովուրդը դլխովին բնաջինջ է եղած, թէ Հայաստանը ամայացած է և թէ, ուրեմն, պէտք է խաչ դնել մեր բոլոր յոյսերի ու երազների վրայ...

Բարեբախտաբար, ժողովուրդ դեռ կայ հայկական վիլայէթներում և—որ ամենէն ուշագրաւն է—կայ գրեթէ միայն հայ ժողովուրդ։ Աւաղ, այո, նա շատ ու շատ նեղած է, բայց հետզհետէ կը ստւարանայ և ի վերջոյ կը կազմէ պատկառելի թիւ։ Ոչ չափազանցնենք կոտորածների թիւը և ոչ էլ նսեմացնենք աղէտը։ Ասենք ամեն տեղ ճշմարտութիւնը—գէթ մօտաւոր սահմաններում—և մեր դատը աւելի կը շահի դրանից, քան մռայլ ու աղէտաւոր ահազանգերից՝ Հայաստանի ամայացման առթիւ...

Զգուշութեան պարտք կայ ամենից առաջ հայ մամուլի և ռուսատառ հայանպաստ օրգանների վրայ։ Բաներ կան, որ առայժմ չպէտք է արտասանել. բաներ կան, որ չպէտք է ասել։

խաղողի այգիները գնահատւում են մինչև 1000—4000 ռուբլի և էլ աւելի, մինչ չոր, ապառաժուտ արօտատեղերը գնահատւում են մի քանի տասնեակ ռուբլի։ Հողերի գների տարբերութիւնը կարելի է ապացուցել հենց նրանով, որ օրինակ արօտատեղերից տուրք է վճարւում դեսեատինից ընդամենը 3 կոպ., այնինչ խաղողի այգիներից տալիս են 5 ռուբլի և աւելի, ուրեմն 150 անգամ աւելի։

Եթէ ցենդը լինի հողային, որոշ դեսեատին տարածութեամբ, կարող է պատահել, օրինակ Թելաւի գաւառում, որ 15 դեսեատին արօտատեղ ունեցողը և ընդամենը 50 կ. տուրք վճարողը կունենայ լրիւ ցենդ և անմիջապէս կըմտնակցի ընտրութիւններին, մինչ 14 դեսեատին այդի ունեցողը, վճարելով 50—60 ռուբլի զեմստւային տուրք, նոյնպիսի իրաւունքից և նոյնպիսի հնարաւորութիւնից զուրկ է լինելու։

Այնուհետև Սև-ծովի ափերում հողը գնահատւում է արդէն սաժէնով և դեսեատինի արժէքը հասնում է 24—30 հազարի։ Ափից քիչ հեռու—դեսեատինը արժէ հարիւրներ և էլ պակաս։ Բայց առանձնապէս աչք է ծակում այդ տարբերութիւնը Ապշերոնեան թերակղզու վրայ, որտեղ հողի արժէքը տատանւում է չափազանց մեծ սահմաններում—մի քանի հարիւրից մինչև միլիոնի և էլ աւելի։ Ամենացածր հողային ցենզը այդ տեղերի համար կըլինի շատ անճիշտ, որովհետև կըստեղծի առաւելութիւններ անարժէք հողերի տէրերի համար, ի վնաս թանգարժէք հողերի, որոնց վրայ գտնւում են միլիոնների նաւթարդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ։

Փոխարքայութեան վարչութիւնը խորհրդակցութեան անդամներին ուղղած առանձին գրութեան մէջ համեմատում է հողային և հարկային ցենզը և վերջինը գտնում է աւելի յարմար տեղական պայմանների տեսակէտից և աւելի արդար ընտրողների համար, մանաւանդ որ ցենզի այդ ռեֆորմը ընդունած է օրէնքով Պետական Դումայի ընտրողների համար։ Նոյն գրութիւնը մատնացոյց է անում, որ ներքին նահանգներում հողային ցենզը հնարաւոր և նպատակայարմար էր շնորհիւ հողի պղտաբերութեան և մշակոյթի միատեսակութեան գաւառի սահմաններում։ Արձանագրելով Անդրկովկասի գիւղատնտեսական կուլտուրայի և հողերի արժէքի բազմապիսութիւնը ոչ միայն գաւառի, այլ

Թարգմանչական մարմինը և մոլորութեան մէջ չընկնի։

Ասաը, որ ես վարդի բողոք էի թարգմանել, միաժամանակ մնում է և փուչ, ինչպէս թարգմանել է հանգ. Ախվերդեանը։

«Իմ հուքմի հէքիմը դուն իս, ես էլ ուրիշ Շահ չիմ ասիր։

Շահը պէտք է պահել մեծատառ և հուքմի հէքիմը հասկանալ տէր, իշխող ես թէ.

«Շուխկը աշխարհքս բռնել է, արեգակի դէմը փաթ իսա,

փաթը դարձեալ մնում է վահան, միայն թէ շուխկը պէտք է հասկանալ ոչ թէ շողք, այլ ստւեր։

Էս նոյնը, եթէ չեմ սխալւում, նրանից յետոյ յայտնեցի և պ. Մակինցեանին, երբ անցնում էր Թիֆլիսից Մոսկուա։

Նոյնպէս պ. Բրիւսովի Թիֆլիս եղած ժամանակը, երբ ինձ մօտ էին, խօսք բացւեց Սայաթ-Նովայի անուան վրայ և ես յայտնեցի իմ կարծիքը, թէ Սայաթ-Նովա՝ կը նշանակի երգի, երաժշտութեան տէր, իշխան, և բաց արի, ցոյց տուի հնդկական բառարանը, ուր ասւած է՝ Սայադ—sir, իշխան. նաւա, որի արաբերէնն է նուվա կամ նէվա=մելոդիա, երաժշտութիւն, ներդաշնակութիւն, նուագածութիւն, որից և մեր նուագն է կամ նուագածութիւնը։

Այժմ ես զարմանում եմ, երբ յատկապէս պ. Մակինցեանն է տալիս էդ հարցը, մանաւանդ երբ տակաւին ես չեմ էլ գրել Սայաթ-Նովայի անուան բացատրութեան մասին, այլ մի անգամ լոկ յիշել եմ հարևանցի։

Բայց պ. Մակինցեանը ինձ աւելի ևս զարմացնում է իր նկատողութիւններով։ Մինչդեռ ես կարծել եմ, թէ իմ բացատրութիւններից մէկը կամ միւսը կարող են ճշմարիտ դուրս գալ, նրա ընդդիմախօսութիւնից յայտնւում է, որ, ընդհակառակը, առնասարակ շատ ճիշտ բացատրութիւններ եմ տուել։ Եթէ մի կողմ դնենք փոքրատառ շահի ու փարի սխալը, որ ես ինքս ուղղել եմ իր ժամանակին, ամիսներ առաջ, մնացածի դէմ ոչինչ չունի պ. Մակինցեանը, իսկ որի դէմ ունի—ես համարում եմ շատ վիճելի, եթէ ոչ բացարձակ սխալ։

Առանց զատութիւնը կրկնելու, կրկնում եմ, որ ճիշտ չի թարգմանած Նահապետ Բուչակի՝

«Իմ եար, բարձրացնայ լուսին» քառեակը։ Երգի առարկան ծիերն են, ոչ թէ լուսինը և ծիերի շառաւիղն է, որ աստղերը խաւարեցնում է, ոչ թէ լուսնի։ Եւ աւելացնում եմ, եար բառն էլ էստեղ սխալ է թարգմանած—միլեյի։ Եար էստեղ կը նշանակի բեկեր, ձիու չի թարգմանած «կռունկի»

«Զարկած է դիս շամփուրն, բռնած կրակին».

„Вертель бьетъ меня. на огнѣ согрѣтъ".

Ասոր հետևանքներն անորոշ կը մնան ինձ համար*)։

Պերանեֆցիֆն ալ ամբողջովին բացի քահանայէն, ընդունեցին իսլամը։ Անոնք երկար ատեն մնացին իրենց ծննդավայրը։ Գոլսոյ Շէյխ-իլ-Իսլամէն անոնց համար արտօնութիւն եկաւ։ Սակայն Եգեսիոյ ինքնապաշտպանութեան արժանաւոր դասն առնելէ ետք՝ մահուանէ պարտած տաճիկ զինուորականները տրօրեցին սա արտօնութիւնն ալ և «զարձի եկած հաւատացեալները» ևս նոյեմբերի 12-ին քշեցին Միջագետք։

Մեր երկրին մխացող անկիւններուն մէջ տեղ-տեղ տակաւին կ'հառայ հայոց աշխարհին ցասկոտ վրէժը, և տեղ-տեղ դեռ զինաթափ չեն ազատութեան

*) Դուրս ենք ձգում այս թղթակցութիւնից մի հատուած, ուր խօսւում է այլ և այլ վայրերում ապաստանած հայութեան բեկորների մասին։ Այդ «տեսակ» տեղեկութիւններ պէտք չէ, որ հրատարակւին։ Խմբ. «Հոր.»

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀՅՈՒ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

14 մայիսի

Արեւմտեան ճակատ. — Դալեն կղզու հարաւային շրջանում Թրշնամին ռումբեր և ականներ էր արձակում։ Նոյն տեղում Թշնամու արտիլերիան միաժամանակ ռմբակոծում էր մեր խրամատները, յետոյ, օգտւելով մառախուղից, գերմանացիները յարձակման դիմեցին, որը դադարեցրինք կրակով։ Մնացած ամբողջ ճակատի վրայ տեղի են ունենում Թշնդանօթաձգութիւն, հրացանաձգութիւն և մանր զօրամասերի սովորական ընդհարումներ։

Կովկասեան ճակատ.—Մօսուլի ուղղութեամբ Թիւրքերը քիւրդերի աջակցութեամբ յարձակման դիմեցին դէպի Սերդեշտ։ Մի շարք սւինային և ձիաւոր հակա-յարձակումներով մենք ստիպեցինք Թշնամուն նահանջ տալու, խոշոր կորուստներ պատճառելով նրան։

15 մայիսի

Արեւմտեան ճակատ.—Մայիսի լոյս 14-ի գիշերը գերմանացիները Թնդանօթային ուժեղ նախապատրաստումից յետոյ յարձակման դիմեցին Դրխուեատի լճի հարաւային շրջանում մեր խրամատների դէմ. մեր հետևակների և արտիլերիայի կենտրոնացած կրակով գերմանացիները ստիպւած էին յետ դառնալ և ծածկւել իրենց խրամատներում։ Մնացած ամբողջ ճակատի վրայ փոխադարձ հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Շատ տեղերում երևացել են Թշնամու օդանաւեր։ Նրանցից մէկը զարկւեց մեր Թնդանօթով և իջաւ Իլլուկստ աւանի ետևը։

Սեւ-ծով.—Մեր սուզանաւը Անատոլիայի ծովեզերքին ափից և Թշնամու հիդրոպլանից տեղացող կրակի տակ խորտակեց Թիւրքական մի մեծ նաւ։

Կովկասեան ճակատ.—Թիւրքական խոշոր ոյժերի յարձակումները Ռիանդուզ-Դերկափա գծի վրայ յետ են մղւած։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 13 մայիսի.— Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսի աջ ափին Թշնամին ցերեկւայ ընթացքում ուժեղ գրոհ տւեց Դուօմոն բերդի մուտքերի մօտ մեր խրամատների վրայ, սակայն բոլորովին յետ մղւեց՝ նրա համար մեծ կորուստներով՝ մեր գնդացիրների և հրացանային կրակով։ Մեր արտիլերիան ռմբակոծեց և ցրիւ տւեց Շոֆֆուր անտառում գտնւած գերմանական զօրքերը։

ՊԱՐԻԶ, 14 մայիսի. — Ցերեկւայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսի ձախ ափին ցերեկւայ վերջին մենք յարձակեցինք Կիւմիէր գիւղի և Նրանից արեւելք գտնւած դիրքերի վրայ։ Կատաղի կռւից յետոյ մենք մասնք գիւղի արեւելեան մասը և այնտեղ էլ գրաւեցինք գերմանական մի քանի խրամատներ հիւսիս-արևմուտքի վրայ։ Գերմանացիների կատաղի գրոհներն ապարդիւն են։ «304» բարձունքից դէպի արեւելք, ֆրանսիացիները գիշերւայ ընթացքում մի քիչ առաջ շարժւեցին՝ ձեռնառումբեր գործածելով։ Մասսի աջ ափին անաջող վերջացաւ գերմանացիների երկրորդ յարձակումը Դուօմոն բերդի մօտ մեր խրամատների դէմ։ Գիշերւայ ընթացքում լարւած Թնդանօթաձգութիւն էր Վերդենից հիւսիս գրանւած ամբողջ շրջանում։

ՊԱՐԻԶ, 14 մայիսի.—Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսի ձախ ափին խրամատային Թնդանօթների ընկերակցութեամբ Թնդանօթաձգութիւն է Աւոկուրի անտառում և «304» բարձունքի ճակատամասում։ Մորտմից դէպի հարաւ-արևմուտք մենք վերցրինք խրամատների մի քանի

Նովայի երգերից մէկի մէջ.

«Ես քըլբուլ եմ, վարդըս մընաց խարուսքն»...

Ասում է էս խարուսքն պէտք է կարդալ խարուն, որ կը նշանակի իշին, այսինքն՝ վարդըս մնաց իշին, և էշն էլ էստեղ պինդ կապում է։

Ես ամենայն քաղաքավարութեամբ խնդրում եմ պ. Մակինցեանին՝ իր էշը դուրս տանի Սայաթ-Նովայի վարդերի միջից, որովհետև յատկապէս էստեղ խարը կը նշանակի փուշ, և բանաստեղծն ասում է՝ վարդըս մնաց փշերի մէջ...

Պ. Մակինցեանի էշը դուրս անելուց յետոյ այժմ իմ վարդի բողոքը կամ օրդը տեղաւորեմ։

Առաջին անգամ, որ ես գրել էի, թէ խարը էն բողոքն է, որ ուտում, փչացնում է վարդը, գրել էի իմ գիտեցածը։ Այժմ բերեմ մի շատ լուրջ վկայութիւն։ Մեր յայտնի լեզուագէտ պ. Հրաչեայ Աճառեանը իր Գաւառական բառարանի մէջ գրում է. խար. Երևան։ Տեսակ մը օրդ, որ գլխաւորապէս վարդենիին վրայ կը գոյանայ, (Էմինեան աղգագր. ժողովածու, Հատ. Թ. էջ 456)։

Եւ Սայաթ-Նովայի երգերի մէջ շատ տեղ խար բառը էս իմաստն ունի։ Հենց էն առն մէջ, որ էնքան զարմացրել է պ. Մակինցեանին.

«Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց զարիք բըլբուլ խարի հիդ։

կամ մի այլ տեղ.

«Բըլբուլի պէս էնդուր կուլամ,
Վարթիս խարըն շատացիլ է»...

կամ թէ էլ.

«Բաղ կու սիրիմ, ես բաղման չիմ,
Բաղի տիրուշըն ճանանչ իմ.
Բըլբուլ իմ, սիրով վարթ կանչիմ,
Հիդ քաշուի, խար, իմ ասում»...

Հենց յօդւածս գրելու ժամանակ մի նամակ ստացայ Էջմիածնից, որի մէջ յարգելի նամակագիրը, խօսելով՝ մեզ զբաղեցնող առարկայի մասին, խար բառի համար գրում է.

«Խար... Թեաւոր սև փայլուն բզոնն է, որ ցեցի պէս ծակում մընում է դեռ չբացւած վարդի կոկոնի մէջ և փչացնում, ապա անցնում միւսին։ Սոխակն էլ հետամտում է խարին, նրան որսալու, ուտելու համար։ Սոխակը կերակրւում է թփերի վրայի որդերով, բզոնոներով։ Դուք ուղիղ էք հասկացել»։

Եւ նոյնիսկ մի տուն թուրքերէն ոտանաւոր է բերել, որ ցոյց է տալիս թէ խարը վարդը փչացնող բզոնն է։

Էս բոլորից յետոյ թող պ. Մակինցեանը չվախենայ, թէ եթէ ես իմ սիրած Սայաթ-Նովան թարգմանեմ կարող եմ էն տեսակ անհեթեթ բաներ անել, ինչ որ ենթադրել է իր յօդւածում շատ անտեղի։

Ցավ. Թումանեան

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 13 մայիսի.—Հաղորդագրութիւն իտալական գլխաւոր շտաբի։ Լագարինո ձորում Թշնամին յամառօրէն շարունակում էր գրոհները՝ Ատիժէի և Վալլարսի միջև գտնւած մեր զօրաշարքերի վրայ։ Նա երեկ նոր անաջողութիւն ունեցաւ, որ նրան արժեց մեծ զոհեր։ Սովորական կատաղի արտիլերիական նախապատրաստութիւնից յետոյ, Թշնամու հետևակազօրքը հոծ շարքերով յարձակւեց Կոնիցունիա Կոլդեբուալէի վրայ, սակայն ոչնչացւեց մեր քաջարի զօրքերի անվրէպ կրակով։ Գոզնօի և Ատիկոի միջև Թշնամու արտիլերիայի կենտրոնացած կրակի պատճառով, մեր զօրքերը գրոհը վանելով, ժաքեցին առաջամուխ մի խրամատ՝ Ատիկոի մօտ մեր ճակատի աջ թևի վրայ։ Ասպիազօ հատւածում Թշնամին երեկ յարձակւեց Վալդասայից արեւելք մեր դիրքերի վրայ։ Կռիւը շարունակւեց ցերեկւայ ընթացքում փոփոխակի աջողութեամբ մինչև երեկոյ։ Սոգանօի ձորում մայիսի 11-ի գիշերը Թշնամին քանիցս յարձակւեց Մոնտէ Զիվրաօնէի վրայ, սակայն ամեն անգամ յետ վանւեց՝ նրա համար ծանր կորուստներով։ Մեր հետևակ մի զօրասիւնը՝ ալպեան հրացանաձիգներ, յանկարծական փայլուն հարւածով Թշնամուն քշեցին Մասս հեղեղատի ձախ ափին Թշնամու երեկ գրաււած դիրքերից։

ՀՌՈՄ, 15 մայիսի.—Հաղորդագրութիւն գլխաւոր շտաբի։ Երեկ դրութիւնն ընդհանուր առմամբ անփոփոխ մնաց։ Սուգանօ ձորում մայիսի 12-ի ցերեկով մեզ զօրքերը կատաղի կարգապահութեամբ նահանջեցին առաջապահ դիրքերից դէպի Մոնտէ-Զիվրաօնէ։ Երեկ առաւօտ աւստրիական զօրասիւները յարձակւեցին մեր զօրամասերի վրայ Կալամենտս ձորի արեւելեան մասում։ Մեր քաջարի ալ-

մեր յարձակման ժամանակ վերցւած գերիների թիւը հասնում է 100-ի, վերցրինք նաև 2 գնդացիր։ Մասսի աջ ափին լարւած Թնդանօթամարտը շարունակւում էր Օգրենմոն—Դուօմոն շրջանում։ Տիկոյի անտառից հիւսիս-արևմուտք ցերեկւայ ընթացքում նկատելիօրէն առաջ խաղացին։ Վեօվրում Թնդանօթաձգութիւն էր Մասսի բարձունքների առաջում։

ՊԱՐԻԶ, 15 մայիսի.— Ցերեկւայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսի ձախ ափին բաւական ուժեղ հրաձգութիւն էր տեղի ունենում Մորտմից արևելք շրջանում։ Աջ ափին և Վեօվրում Թնդանօթամարտ էր տեղի ունենում։ Էլզասում Վատերլոյից հիւսիս-արևելք և Ալսակերլէից դէպի հիւսիս-արևմուտք յարձակման երկու փորձերը կասեցուցին մեր կրակով, որ արգիլեց Թշնամու շարժումը։ Մնացած ճակատի վրայ սովորական ռմբակոծութիւն է։

ՊԱՐԻԶ, 14 մայիսի.— Գեն. ժենինկին եկաւ ռազմաճակատ և վերցնելով երկու հերոսներին, գներալներ Բալֆուրէին և Գեսանին յանձնեց Թագաւոր Կայսրի պարգևած ս. Գէորգի պատւանշանները՝ գերմանացիների գրոհը ջախջախող զօրքերի փայլուն դեկավարութեան համար։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 13 մայիսի.—Հաղորդագրութիւն իտալական գլխաւոր շտաբի։ Լագարինո ձորում Թշնամին յամառօրէն շարունակում էր գրոհները՝ Ատիժէի և Վալլարսի միջև գտնւած մեր զօրաշարքերի վրայ։ Նա երեկ նոր անաջողութիւն ունեցաւ, որ նրան արժեց մեծ զոհեր։ Սովորական կատաղի արտիլերիական նախապատրաստութիւնից յետոյ, Թշնամու հետևակազօրքը հոծ շարքերով յարձակւեց Կոնիցունիա Կոլդեբուալէի վրայ, սակայն ոչնչացւեց մեր քաջարի զօրքերի անվրէպ կրակով։ Գոզնօի և Ատիկոի միջև Թշնամու արտիլերիայի կենտրոնացած կրակի պատճառով, մեր զօրքերը գրոհը վանելով, ժաքեցին առաջամուխ մի խրամատ՝ Ատիկոի մօտ մեր ճակատի աջ թևի վրայ։ Ասպիազօ հատւածում Թշնամին երեկ յարձակւեց Վալդասայից արեւելք մեր դիրքերի վրայ։ Կռիւը շարունակւեց ցերեկւայ ընթացքում փոփոխակի աջողութեամբ մինչև երեկոյ։ Սոգանօի ձորում մայիսի 11-ի գիշերը Թշնամին քանիցս յարձակւեց Մոնտէ Զիվրաօնէի վրայ, սակայն ամեն անգամ յետ վանւեց՝ նրա համար ծանր կորուստներով։ Մեր հետևակ մի զօրասիւնը՝ ալպեան հրացանաձիգներ, յանկարծական փայլուն հարւածով Թշնամուն քշեցին Մասս հեղեղատի ձախ ափին Թշնամու երեկ գրաււած դիրքերից։

ՀՌՈՄ, 15 մայիսի.—Հաղորդագրութիւն գլխաւոր շտաբի։ Երեկ դրութիւնն ընդհանուր առմամբ անփոփոխ մնաց։ Սուգանօ ձորում մայիսի 12-ի ցերեկով մեզ զօրքերը կատաղի կարգապահութեամբ նահանջեցին առաջապահ դիրքերից դէպի Մոնտէ-Զիվրաօնէ։ Երեկ առաւօտ աւստրիական զօրասիւները յարձակւեցին մեր զօրամասերի վրայ Կալամենտս ձորի արեւելեան մասում։ Մեր քաջարի ալ-

---

ԳՐԱԿԱՆ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցած տարւայ «Հորիզոն»-ի 226 համարում Սայաթ-Նովայի ու Բուչակի երգերի ուսերէն թարգմանութեան մասին մի քանի դիտողութիւններ էի արել ու մի քանի բացատրութիւններ տւել, հետն էլ աւելացնելով, թէ՝ եթէ ոչ բոլորը, գոնէ մէկը կամ միւսը կարող են ճշմարիտ դուրս գալ։

Սրանից յետոյ պ. Ս. Իսրայէլեանը «Հորիզոն»-ի № 283-ում տպեց իր կարծիքը փաթ բառի մասին, թէ Սայաթ-Նովայի երգի մէջ դա ոչ թէ լոյս կամ լուսեղէն կը նշանակի, այլ վաբագոյր, փաթը փառի և փարդայի հետ չփոթելով։

Սա ինձ առիթ տւեց թէ փաթը և թէ մի քանի ուրիշ բառեր ստուգելու, բայց խօսքս յետաձգեցի, յօդւած չըգրեցի, մտադիր լինելով աւելի հանգամանօրէն յետոյ խօսելու։ Սակայն՝ գիտենալով, որ պ. Մակինցեանը, որ օգնում է պ. Բրիւսովին հայերէնից թարգմանելու, Մոսկուա չի գանւում, նամակ գրեցի պ. Կարէն Միքայէլեանին, թէ իմ նկատողութիւններից ելքը ստուգելով՝ խնդրում եմ ի նկատի ունենալ Մոսկուայի Հայոց կոմիտէի

Թիֆլիս, 12 մայիսի

(Հեռագրով)

Բերկրի-Կալայի մօտ քրդերը սպանել են հայրենիք վերադարձող չորս վախստականի։ Ստրաժնիկներ գնացին դէպի Թափարիզ պարզելու համար, թէ ովքեր են սպանւածները։ Հետևանքների մասին կը հաղորդի Ղզըլ-Դիզայից։

Մովսէս

Բաքու, 12 մայիսի

«Հորիզոն»-ի № 103-ում Տրապիզոնում ողջ մնացածների ցուցակից բաց են մնացած հետևեալները. Մարանեան Յարութիւն, Խանձեան Ազգանոյշ, Օհանեան Սուրէն, Օհանեան Նուբար, Գարամանեան Հայկ, Արապեան Հերանոյշ, Արապեան Ծղրիկ, Մարանեան Մարի, Կիւրձեան Արմենուհի, Մանկսարեան Սիրանոյշ, Մատեւոսեան Գեւորգ, Մաւեան Ագնիւ։

Մայիսի 4-ին Օֆից բերւել են հետևեալ 7 անձերը. Ձերմակեան Արտեմուհի, Ֆունտուքեան Արշալոյս, Ագնիւ, հօր անունը Եղիա, Ագնիւ, հօր անունը Թովմաս, Աւետիք, մի անյայտ աղջիկ։

Լ. Բայեան

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔՈՒՄ

Զարդից ու ամսոնից զերծ հայերը

Թիւրքիան զօրակոչ էր յայտարարել։ Ազատ Սասունցիք քաշւեցին լեռները իրենց հարևան քիւրդերու հետ միասին։ Քիւրդեր անոնց Թիւը 20,000 կը հաշուէին։

հարցը, մանաւանդ երբ տակաւին ես չեմ էլ գրել Սայաթ-Նովայի անուան բացատրութեան մասին, այլ մի անգամ լոկ յիշել եմ հարևանցի։

Բայց պ. Մակինցեանը ինձ աւելի ևս զարմացնում է իր նկատողութիւններով։ Մինչդեռ ես կարծել եմ, թէ իմ բացատրութիւններից մէկը կամ միւսը կարող են ճշմարիտ դուրս գալ, նրա ընդդիմախօսութիւնից յայտնւում է, որ, ընդհակառակը, առնասարակ շատ ճիշտ բացատրութիւններ եմ տւել։ Եթէ մի կողմ դնենք փոքրատառ շահի ու փարի սխալը, որ ես ինքս ուղղել եմ իր ժամանակին, ամիսներ առաջ, մնացածի դէմ ոչինչ չունի պ. Մակինցեանը, իսկ որի դէմ ունի—ես համարում եմ շատ վիճելի, եթէ ոչ բացարձակ սխալ։

Առանց զատութիւնը կրկնելու, կրկնում եմ, որ ճիշտ չի թարգմանած Նահապետ Բուչակի՝

«Իմ եար, բարձրացնայ լուսին» քառեակը։ Երգի առարկան ծիերն են, ոչ թէ լուսինը և ծիերի շառաւիղն է, որ աստղերը խաւարեցնում է, ոչ թէ լուսնի։ Եւ աւելացնում եմ, եար բառն էլ էստեղ սխալ է թարգմանած—միլեյի։ Եար էստեղ կը նշանակի բեկեր, ձիու չի թարգմանած «կռունկի»

«Զարկած է դիս շամփուրն, բռնած կրակին».

„Вертель бьетъ меня. на огнѣ согрѣтъ".

Ասոր հետևանքներն անորոշ կը մնան ինձ համար*)։

Պերանեֆցիֆն ալ ամբողջովին բացի քահանայէն, ընդունեցին իսլամը։ Անոնք երկար ատեն մնացին իրենց ծննդավայրը։ Գոլսոյ Շէյխ-իլ-Իսլամէն անոնց համար արտօնութիւն եկաւ։ Սակայն Եգեսիոյ ինքնապաշտպանութեան արժանաւոր դասն առնելէ ետք՝ մահուանէ պարտած տաճիկ զինուորականները տրօրեցին սա արտօնութիւնն ալ և «զարձի եկած հաւատացեալները» ևս նոյեմբերի 12-ին քշեցին Միջագետք։

Մեր երկրին մխացող անկիւններուն մէջ տեղ-տեղ տակաւին կ'հառայ հայոց աշխարհին ցասկոտ վրէժը, և տեղ-տեղ դեռ զինաթափ չեն ազատութեան

*) Դուրս ենք ձգում այս թղթակցութիւնից մի հատուած, ուր խօսւում է այլ և այլ վայրերում ապաստանած հայութեան բեկորների մասին։ Այդ «տեսակ» տեղեկութիւններ պէտք չէ, որ հրատարակւին։ Խմբ. «Հոր.»

...ման զօրքերը կասեցրին Թշնամուն, ...ետոյ անցան ուժեղ հակայարձակման ... ծանր կորուստ պատճառեցին հակառակորդին՝ վերցնելով գերիներ և Թնդանոթներ։ Մոնտինեգրոյի շրջանում Թշնամին մայիսի 13-ի լույս գիշերին արձակուեց Ուբսինոյ մօտ մեր խրամատների վրայ՝ յաջողելով գրաւել նրանց կարճ ժամանակի համար։ Մեր զօրամասերն օգնական ոյժ ստացան և կատաղի հակայարձակումից յետոյ Թշնամին յետ վանուեց Թողնելով 40 գերի և 2 գնդացիր։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ՍՈՖԻԱ, 13 մայիսի.—Գերմանօբոլգարական զինուորական իշխանութիւնները յոյներից պահանջեցին պարել Ռուպել մարակոցը. 2 ժամուայ ընթացքում մարակոցը գրաւուած է։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՑ

ԼՈՆԴՈՆ, 15 մայիսի.—Լոյդը հաղորդում է. Անգլիական «Դիննուդ» շոգենաւը խորտակուած է, նաւաստիներն ազատուած են։

Իտալական «Մորուիս» շոգենաւը խորտակուած է ականով Միջերկրական ծովում։

ԵՓԻՊՏՈՍՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 13 մայիսի.—Պաշտօնական։ Վրիժառութեան նպատակով Գորգ-Պայիրից ձեռնարկուած օդային արշաւանքին ժամանակում էին 4 օդանաւ, որոնք 40 ռումբ նետեցին Թշնամու ռազմական դիրքերի վրայ Ռոգաբէում, Էլ-Համում, Բիրբաիւում, Բիրալմանում, Բիրս-էլ-Մազրում, վագոնատներ հասցրին և աւերեցին գի աւազանները, որոնք Թշնամու համար անգին նշանակութիւն ունէին այն ժամանակից ի վեր, երբ մեր զաւակները աւերեցին պեղիչ մեքենաները Ֆաշաֆում։ Մեր օդանաւերից մէկը, ...նդինի աւազանը փամփուշտով ծակեց, իջաւ մեր գծերի ետևը, ուղղեց ...ասածը և վերադարձաւ։

Ըստ լրացուցիչ տեղեկութիւնների, ...ապրիլի վրայ և մայիսի 5 ին գործած ...ային յարձակման ժամանակ ...ած զօրաթիւնը բաղկացած էր գերմանական ոյժերից։ Էլ-արիշի մայիսի 5 ին ...թակոծութեան ժամանակ երկու մարտնաւորների և մի կորվետի կրակը զեկավարում էր հիդրոպլաններից։ Մարտնաւորների ծանր Թնդանօթները բաց ...աղին 34 հրանօթ, որոնցից 2-ը ընդ...ան օդանաւերի պահեստատեղի վրայ, ...իսկ մնացածները պայթեցին բանակատեղում։ Թշնամին թաղեց արմատ...ու անտառում։ Մօտիկ կանգնած կորվետը ռմբակոծում էր նրան այնտեղ։ Ռմբակոծութիւնը տևեց երկու ժամ. ...աղաքում աւերուած է մարակոցը։

ԳԱԼՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 13 մայիսի. — Գեներալ Մէյիսը հաղորդագրում է. Անգլիական օրքերը գրաւեցին Լէմբեռնի բանատեղը, Գանտանի գեներից հարաւ, եմբեռնից 8 մղոնի վրայ։ Հաղորդում են Կոնդոյի և Իրանգիի մօտ ռազմական գործողութիւնների վերսկսելու մասին։ Գերմանացիները Կուանդում նահանջում են Իպատիեֆեան գրաւող բելգիացիների առջևից։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 14 մայիսի. — Հրատարակուած է մինիստրների խորհրդի որոշումը կանոնը Թանգանալու առթիւ կատարելիք ծառայութեան մէջ գտնուող պաշտօնեաների ոռճիկն աւելացնելու մասին։

ՍԵՒԱՍՏՈՊՈԼ, 15 մայիսի.—Սեւաստոպոլում գտնուած ժամանակ Թագաւոր Կայսրն այցելեց Սև-ծովի նաւատորմիղի մի քանի նաւեր, որոնք հասնելու էին Սևաստոպոլի նաւակայանում։ Նաւերի վրայ Նորին Մեծութիւնն անցաւ նաւաստիների շարքերի առաջով, շնորհակալութիւն յայտնեց ծառայութեան համար և մանրամասն տեսաւ նաւային բնակարանները։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 14 մայիսի.—Բերլինից հաղորդում են. Ռայխստագի գլխաւոր յանձնաժողովի մէջ զինուորական վարչութեան ներկայացուցիչը գաղտնի գնուցում արաւ եղած պաշարների և զանակի դրութեան մասին կենսամթերքների վերաբերմամբ, տալով ընդհանուր առմամբ անբաւական տեղեկութիւններ։

ՊԱՐԻԶ, 14 մայիսի.—Գեներալ Գալիենին վախճանուեց։

ՏՈԿԻՕ, 13 մայիսի.—Նկատի ունենալով հարաւային Զինաստանի անցքերը, կարևորութիւն է տրուում այն բանակցութիւններին, որոնք տեղի են ունենում Պեկինում եւրոպացիների ազատ բողոքի առթիւ։ Մատնանշուում է Շանդունում չինական զինուորների դրգռիչ վարմունքը եւրոպացիների դէմ,—մի բան, որ կարող է լուրջ բարդութիւնների առիթ տալ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 13 մայիսի.— Ռոքֆելլերի ֆոնդից 1 միլիոն դոլլար յատկացուեց նպաստ տալու համար Լենհասանին, Սերբիային, Զերնոգորիային և Ալբանիային։

ԼՈՆԴՈՆ, 15 մայիսի.—Դուբլինում հրատարակուած է մի յայտարարութիւն, որի մէջ ասուում է, թէ նկատի ունենալով Իրլանդիայի մի քանի մասերում դեռ ևս նկատուող դժգոհութիւնն ու խլրտումը, զինուորական դրութիւնը կերկարաձգի ամբողջ Իրլանդիայում մինչև այդ մասին նոր ծանուցում լինելը։

ՀՌՈՄ, 14 մայիսի.—Հրատարակուած է մի դեկրետ, որի զօրութեամբ մայիսի 21-ի կէս գիշերից մինչև վերացուելը՝ ժամանակի հաշիւը Իտալիայում մի ժամ առաջ է տարուում։

Մաժուլը ողջունում է ռուսաց օրէնսդրական հաստատութիւնների անդամների առաջիկայ գալուստը։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 15 մայիսի.—Լրագիրները հաղորդում են, որ ռումանական Թագաւորն ու Թագուհին ընտանիքի հետ շուտով էքսկուրսիաներ են կատարելու Դանուբի վրայ զբօսանաւով։ Ճանապարհորդութիւնը կը սահմանափակուի զեռի ռումինական մասով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Պետրոգրադ, 13 մայիսի

(Հեռագրով. ստացուած է մայիսի 16-ին)

Հայկական համագումարը երկարաձգուած է մի օրով։ Աշխատանքները կազմակերպիչ և իրաւաբանական սեկցիաներում դեռ ևս վերջացած չեն։ Մայիսի 11-ին և 12-ին վերջացրին իրենց աշխատանքները և զեկոյցներ ներկայացրին գիւղատնտեսական, բժշկական, դպրոցական և ֆինանսական սեկցիաները։ Գիւղատնտեսական անհրաժեշտ գործիքներ և անասուններ ժառանգաւորելու համար հաշուած է մարդագլուխ առ սակաւը 135 ռ., իսկ ընդամենը 27 միլիոն ռուբլի։ Բնակարանները վերաշինելու և կարգի դնելու համար որոշուած է տալ քաղաքացիներին 100-ական, իսկ գիւղացիներին 50-ական ռուբլի, ընդամենը $11^1/_2$ միլիոն ռուբլի, իսկ բոլորը միասին 38,500,000 ռուբլի։ Փախստականների Թիւը հաշուած է 200,000 Միջագետքի և Կիլիկիայի փախստականների մասին տուեալներ չլինելու պատճառով նրանց յատկացուելիք գումարը չի որոշուած։

Զալախեան

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 13 մայիսի. — Փակուեց հայկական համագումարը։ (Գ.Հ.Գ.)

Գետրոգրադի հասարակական գործիչների կլուբում տեղի ունեցաւ հայկական համագումարին մասնակցողների ընկերական ճաշ։ Բազմաթիւ ճառեր նուիրուած էին պատերազմի զոհերին, զրութեան բնորոշմանը և հայ ժողովրդին պայծառ ապագայ մաղթելուն։ Խօսեցին Գետ. Դումայի անդամներ Ամէմեան և Գազալեանն, գեներալ Բաղրամով, Մամիկոնեան, Զալխուշեան, Շանթ, Արամ և ուրիշները։ Գարոյը Լևոնեան երգեց իր հօր՝ աշղ Զիլանու երգերից։ Բանկետին ներկայ էին նմանապէս Թիւրքական պարլամենտի նախկին անդամ Փափազեան, Ռուսաստ։ Բանկետը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»-ով։ (Գ. Հ. Գ. յատ. Թղթ.)

Հայկական համագումարը ազգային կազմակերպութիւնների ողջոյնների Թւում հեռագիր է ստացել պատերազմից զանազան ոչնչացածներին օգնող լեհական ընկերութեան գրեզիդիումից՝ Ժուկովսկու, Սուենցիցկու և կենդ. Բուսկեիչի ստորագրութեամբ։ Լեհական ընկերութիւնը ողջունում է բազմատանջ հայ ժողովրդի ներկայացուցիչների համագումարը և ամենից առաջ բարեմաղթում է, որ ներկայ անցքը գրաւական լինի ցարդ բաժան-բաժան եղած հայերի ապագայ արժանավայել գոյութեան իրենց ազգային և պատմական լիակատար իրաւունքներով։ (Գ. Հ. Դ. յատ. Թղթ.)։

Գետ. Դումա այցելեց համագումարի մի պատգամաւորութիւն, որի կազմի մէջ մտնում էին, ի միջի այլոց, Թիւրքական նախկին պարլամենտի հայ անդամները։ Պատգամաւորութիւնը Գալալեանեանի առաջնորդութեամբ մանրամասնօրէն դիտեց Տաւրիկեան պալատը։ (Գ. Հ. Դ. յատ. Թղթ.)։

Պետրոգրադ, 7 մայիսի

Կենսորնական հարցը լինելու էր համագումարների խորհուրդ (совѣтъ съѣздовъ) ստեղծելը, որի շուրջը իբրև առանցքի, պիտի պտտուին միւս հարցերը։ Այժմ, Թիֆլիսի կազմակերպութիւնների հրաժարումը միանգամայն անիրագործելի է դարձնում այդ գեղեցիկ միտքը։

Ինչպէս յայտնի է, համագումարի միտքը իրականացրել են Մոսկուայի և Պետրոգրադի Հայկական Կոմիտէները, որոնք իրենց միջից ընտրել են եռեակեան հոգի, կազմել առանձին Բիւրո։ Բիւրոյի նախագահն է՝ Գ. Տիգրանեան, օգնականներ՝ Ս. Մամիկոնեան (Մոսկուա) և Ա. Ասրիբէկեան (Պետրոգրադ)։

Հիպիրիկ

Պետրոգրադ, 9 մայիսի

Մայիսի 8-ին և 9-ին եկաւ պատգամաւորների մեծագոյն մասը։ Այժմս հաւաքուած են մօտ հարիւր պատգամաւորներ։ Գ. Գալալեանեանը և Գուկասի ուրիշ պատգամաւորները երկաթուղու անկանոնութեան պատճառով տեղը կը հասնեն միայն մայիսի 10-ի ցերեկուայ ժամը 12-ին։

Հրաւէրներ են ուղարկուած հղել համագումարին մասնակցելու համար այն բոլոր կենտրոնները, ուր հայեր են բնակւում և ուր որևէ հայանպաստ, գլխաւորապէս՝ գաղթականներին օգնող ընկերութիւններ կան։

Կազմակերպիչ Բիւրոն նախագծել է հետևեալ սեկցիաները։

1) Կազմակերպչական. զեկուցում է ներկայացրել պ. Մամիկոնեանը. 2) Դպրոցական զեկուցումներ՝ պ. պ. Տ. Ռաշմաճեանի և Ց. Թադէոսեանի. 3) Տնտեսա-ֆինանսական զեկուցումներ՝ պ. պ. Զալխուշեանի, Ամիրեանի, Աւսարգիսեանի, Թէոդոսիայի Հայկական կոմիտէի և Մոսկուայի ճարտարապետների ընկերութեան. 4) Բժշկական. զեկուցում բժիշկ Ծէյտլինի. 5) Գիւղատնտեսական. զեկուցում պ. Սողոմոնեանի և 6) Իրաւաբանական. զեկուցումներ պ. պ. Աշեմեանի և Կոտաբաշեանի։

Բացի այս հիմնական զեկուցումներից, կան և մի շարք մասնաւոր զեկուցումներ և մի քանի տասնեակ հաշուումներ զանազան կազմակերպութիւնների հաւաքած և ծախսած գումարների շուրջը։

Ինչպէս յայտնի էր, Համագումարի պաշտօնական, հանդիսաւոր բացումը տեղի կունենայ մայիսի 10 ին, ցերեկուայ ժամը 2 ին Պետրոգրադի ճարտարապետների ընկերութեան դահլիճում։ Բացի պատգամաւորներից, հրաւիրուած են համագումարի բացմանը Տաւրիտեան կոմիտէի նախագահ սենատոր Նէղդարբը, սրա օգնական սենատոր Նիկիտինը, ներքին գործերի մինիստրի օգնական, առանձին գաղթականական խորհրդակցութեան նախագահ իշխան Վոլկոնսկին, Գեռական Խորհրդի անդամ պրոֆեսսոր Տագանցևը, սենատոր Իւանովը, պրոֆեսսոր Ռոսսովցևը, ակադեմիկոս Մարրը (այս վերջին չորսը կազմակերպողներն են «Պետրոգրադը հայերին» հանգանակութիւնը), Գեռական Դումայի նախագահ Ռոդզեանկօն, իշխան Արամելիք Լազարև, գրաֆ Ի. Ի. Տոլստոյ, գեներալ Թամամշեան և Լևոն Մանթաշեան։ Կազմակերպութիւններից հրաւիրուած են ներկայ լինել ընդհանուր Զեմստուօյական Միութիւնը, Քաղաքների Միութիւնը և Կովկասի Քաղաքների Միութեան հիւղի նախագահը։ Հրաւիրուել է և Նուբար Փաշան։

Հիպիրիկ

ՄԱՄՈՒԼ

Գ. Վ. ՊԼԵԽԱՆՈՎԸ Ն. Ս. ԶԽԷԻԶԷԻ ՄԱՍԻՆ*)

Արտասահմանում հրատարակուող «Призывъ» Թերթում Գերմանիայի հետ ունեցած պատերազմի վերաբերեալ պատգամաւոր Զխէիձէի Դուսայում արտասանած յայտնի ճառի դէմ Գլեխանովը լոյս է ընծայել մի խիստ քննադատութիւն։ Ն. Ս. Զխէիձէն այդ ճառի մէջ խօսել է խաղաղութեան մասին, «առանց որևէ աննեկսիայի և առանց որևէ պատերազմական տուգանքի»։ Գլեխանովը գտնում է, որ Զխէիձէի ինչպէս այդ յայտարարութեան, նոյնպէս և առհասարակ նրա ճառի ամբողջ կառուցուածքի մէջ պարունակում է շեղումն իրականութեան նկատմամբ գոյութիւն ունեցող այն գիտական վերաբերմունքից, որ պարտաւորեցուցիչ է ճշմարիտ սոցիալ-դեմոկրատի համար։ Պատգամաւոր Զխէիձէն մոռացել է գիտական սոցիալիզմի այբբենարանը և իր ճառի մէջ, ինչպէս արտայայտում է Գլեխանովը, տուել է մինչև իսկ ոչ մատչածին սոցիալիզմի, այլ ուղղակի քաղաքական «ջադուբազութեան» (политическаго знахарства) մի նմուշ։

Գիտական սոցիալիզմի կողմնակիցը,—ասում է Գլեխանովը—պէտք է համակերպի իր իդէալի ձեռակերպումը հասարակական ոյժերի ոչ պակաս փոխադարձ յարաբերութեանը։ Հակառակ դէպքում, նրա իդէալները յարմարեցուած լինելով հասարակական զարգացման օրէնքաւոր ընթացքին, կը ներկայացնեն իրենցից ոչ աւելի, քան «մի բանաստեղծութիւն»։ Եւ ահա այդ տեսակէտից պատգամաւոր Զխէիձէի ճառը չի դիմանում ամենաներողամիտ քննադատութեան։ Զխէիձէն առաջարկում է. նախ և առաջ, ինչ որ անիրագործելի և երկրորդ, բնաւ էլ լաւ բան՝

Խաղաղութիւն առանց աննեկսիաների և առանց պատերազմական տուգանքների...

«Ինքդրենք, թէ դա լաւ է, հիանալի է,—ասում է պ. Գլեխանովը,—Գէպէ և, ինչպէս կը տեսնենք ստորև, այդ այդպէս չէ և յետոյ հարց առնք՝ որտեղից կարելի է բերել այդպիսի հաշտութիւն ներկայիս»։

Այդ հարցին Զխէիձէն պատասխանել է. «Մենք վերցրինք այդ գործը մեր ձեռքը և «խոստացել է խօսել գերմանացիների հետ։ Գլեխանովը իր ծերացած գլուխ ամբողջ ոյժով յարձակւում է այդ «բանասիրութեան» վրայ։

«Գերմանացիների հետ մենք կը խօսենք։ Շատ գոհ ենք այն աշխատանքի համար, որ դուք գործադրելու եք։ Բայց մենք կը կամենայինք գոնէ մօտաւորապէս իմանալ, թէ արդեօք երկար կարող են տևել մեր բանակցութիւնները և թէ ինչպէս պէտք է մենք մեզ պահենք բարեյաջող վախճանին սպասելու դէպքում։ Ձեռքիս ունեմ, հանգիստ կերպով կրենք անողոք աշխարհակալի հասցրած հարուածները։ Եթէ—այո, այդ դէպքում պէտք էր ունենալ համարձակութիւն ուղղակի այդ անելու Դումայի ամբիոնի բարձունքից։ Հարկաւոր էր բացարձակ հրապարակել Դոմելի Նիէնենդորֆի հին պայմանական խորը, որ վճռականապէս մերժուած է Ցարերի տիրաղային սոցիալիստական համագումարի կողմից 1893 թ.։ Եթէ Զխէիձէն... կարծում է, որ գերմանացիների հետ կատարելիք իր բանակցութիւնների բարեյաջող ելքի պայմաններ ժամանակ Ֆրանսիայի, Բելգիայի, Սերբիայի, Զերնոգորիայի, Լեհաստանի, Լիտուայի և արևմտեան Ռուսաստանի կիսոքանչուած և քայքայուած ազգաբնակութիւնը կարող է պէտք է զէնքը ձեռքին պաշտպանէ իր իրաւունքը, այդ ևս պէտք էր ասել պարզ և հրապարակաւ...

Այնուհետև հետաքրքիր է, թէ որ գերմանացիների հետ է «խօսելու Ն. Ս. Զխէիձէն».

Նրանց հետ, որոնք յայտարարում են, թէ յաղթած երկրների ազգաբնակութեանը պէտք է թողնել միայն աչքեր, որպէսզի նա կարողանայ ողորմ իր դժբաղդ վիճակը. կարծում եմ որ ոչ... գերմանական բանուորների հետ։ Բայց չէ որ բանուորն էլ բանուորի հետ տարբերւում է։ Այն բանուորը, որը պաշտպանում է իմպերիալիզմը, ոչինչով լաւ չէ միւս իմպերիալիստներից, իսկ բոլորին, բացի Ն. Ս. Զխէիձէից, յայտնի է, որ գերմանական արհեստակցական միութիւնները բացարձակ և եռանդուն կերպով պաշտպանում են իմպերիալիզմը։

Գուցէ Ն. Ս. Զխէիձէն պատրաստուում է «խօսել Լիբկնեխտի հետ։ Բայց այդ նշանակում է, որ նա չի իմանում, թէ ինչպէս մենակ է Լիբկնեխտը մինչև իսկ գերմանական սոցիալ-դեմոկրատական փոքրամասնութեան մէջ, որը լսել անգամ չի ուզում, օրինակի համար, Էլզասի և Լոտարինգիայի իրաւունքի մասին՝ անջատուել Գերմանիայից և միանալ Ֆրանսիային, եթէ այդ գանում են նրանք իրենց համար աւելի յարմարաւոր։ Զէ որ «անենկսիաները հարկաւոր չենն» լոզունգը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ Գերմանիային իրաւունք տալ Ֆելու այն անենկսիաների սահմաններում, որոնք տեղի են ունեցել նախորդ պատերազմների շնորհիւ։ Սակայն ենթադրենք մի բոպէ դժուար թոյլատրելին։ Ենթադրենք, որ Ն. Ս. Զխէիձէն ոչ շատ հեռաւոր ապագայում համաձայնութեան գայ ոչ միայն Լիբկնեխտի, այլ և Հասգէի և Լեդեբուրի հետ։ Մի՞թէ կը թեթևանայ դրանից Գերմանիայի կողմից ամբաստանուած ժողովուրդների վիճակը։ Բնաւ ոչ, որովհետև—

«Հասգէն և Լեդեբուրը չեն, որ Գերմանիայում իրաւունք ունեն պատերազմ յայտարարելու և խաղաղութիւն կնքելու։ Այդ իրաւունքը պատկանում է կայսրին, որը հարիւր թէ երբևիցէ իւրացնէ Զխէիձէի խաղաղասիրական հայեացքը։

Սակայն Զխէիձէն անխախտելի կերպով համոզուած է, որ եթէ ինքը «խօսի գերմանացիների հետ», ամեն ինչ լաւ ընթացք կը ստանայ։ Ահա հենց այդ խօսքերի հրաշագործ ոյժի նկատմամբ ունեցած անսահման հաւատի մէջն է տեսնում Գլեխանովը քաղաքական «ջադուբազութիւնը», որ յատուկ է կախարդներին, որոնք գոյութիւն ունէին կուլտուրական նախնական շրջաններում ապրող ժողովուրդների մէջ։

«Գիտակից պրոլետարիատը Ռուսաստանում—ասում է Գլեխանովը,—շատ հեռու է գտնուում ներկայումս կախարդներին և ֆետիշներին հաւատալուց։ Բարձրացել, անցել է նա բաւական հեռու Զխէիձէի նման քաղաքական կախարդութիւնից։

Ն. Ս. Զխէիձէն կողմնակից է խաղաղութեան առանց աննեկսիայի և միևնոյն ժամանակ պնդում է, որ ազգային ինքնորոշումը պէտք է հաստատուն հիմքի վրայ դնել։ Գ. Վ. Գլեխանովը արդարացի կերպով նկատում է այդ բանում լիակատար ներքին հակասութիւն։

Ով ընդունում է բելգիացիների նկատմամբ ինքնորոշման իրաւունք, այդպիսին պէտք է յայտարարէ գերմանացիներին, որ նրանք պարտաւոր են վարձատրել Բելգիային իր կրած բազմաթիւ և ոչնչով չարժանացած դժբախտութեան փոխարէն։ Ով ընդունում է այդ նոյն իրաւունքը ֆրանսիացիների, սերբերի, չերնոգրեցիների, լեհերի, լիտուացիների, արևմտեան ռուսների և այլոց նկատմամբ, այդպիսին հենց դրանով խոստովանում է գերմանացիների և աւստրիացիների վերև մատնանշած պարտականութիւնը։

Բայց եթէ գերմանացիները անպատկառ հեղնանքով մերժեն ամենայն խոսակցութիւններ, խորհրդակցութիւններ իրենց այդպիսի պարտականութեան վերաբերմամբ։

Հաւանաբար, այն ժամանակ կարիք կը լինի նրանց հարկադրել ընդունելու այն և գործադրելու։ Իսկ հարկադրելու համար անհրաժեշտ է պատերազմել։ Եթէ պատերազմելն հարկաւոր է, այն ժամանակ ոչ կը մեայ խաղաղութիւնը առանց պատերազմական տուգանքի։

Բայց եթէ, այնուամենայնիւ, անհրաժեշտ է ձգտել շուտով խաղաղութիւն կնքելու, խեղդելով հոգու մէջ յուզմունքը գերմանական իմպերիալիստների անպատկառութեամբ և հրաժարուելով ֆետիշած ժողովուրդների վարձատրելուց, այն ժամանակ արդէն «հարկ չկայ այլ ևս խօսելու ժողովուրդների ինքնորոշման իրաւունքի մասին։ Զէ որ դուք զոհաբերում եք այն, հնազանդուելով ձեր խաղաղասիրութեանը։ Իսկ զոհաբերելով այն, դուք ծառայութիւն էք մատուցանում այն իմպերիալիզմին, որի դէմ էք դուք ապստամբում, այսինքն աշխատում էք պատերազմի համար։ Ահա թէ ուր է տարել Ն. Ս. Զխէիձէին, այդ ուտոպիստին, աւելի ճիշտը այդ կախարդիչին, խօսքերի հրաշագործ ոյժի վերաբերեալ նրա ունեցած հաւատը։ Ո՞ւր էր գնում և ինչի հանդիպեցաւ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի օր նշանակուած էր Մոզնու և Վանքի եկեղեցիներում պատարագների ընտրութիւն՝ Յովհաննեան - Մարիամեան օր. միջնակ. դպրոցի հոգաբարձական խորհրդի նոր կազմ ընտրելու համար, հին կազմի ժամանակամիջոցը լրացած լինելու պատճառով։

Մոզնու եկեղեցում ընտրեցին ձայների գերակշռող մեծամասնութեամբ՝ պ. պ. Յովհ. Թումանեան, Ստ. Լիսիցեան, բժ. Տիգր. Թադէոսեան և Նիկ. Տէր-Ղևոնդեան։ Այլ խմբակի կողմից առաջարկուած թեկնածուները՝ Հ. Առաքելեան, Բ. Առաքելեան, բժ. Շահունի և Իսահակեան ստացան շատ քիչ ձայներ և չանցան։

Վանքի եկեղեցում ընտրեցին՝ պ. պ. Մ. Մուշեղեան և բժ. Ա. Շեխեան։ Մընացած թեկնածուներն ստացան ժողովին մասնակցող ծխականների ձայների կէսից պակաս, որով և ընտրուած չհամարուեցին։ Կրկնաքուէարկութիւնը տեղի կունենայ յետոյ։

Բեղդեհեմի եկեղեցում նախանցեալ կիրակի կատարուած ապօրինի ընտրութեան դէմ բողոք է ներկայացուած թեմ. առաջնորդին։ Բանն այն է, որ եկեղեցու միութեան քահանաներից մէկն ինքնիշխան կերպով կամենալով ծխականներից մէկին զրկել ժողովին մասնակցելու իրաւունքից՝ յայտարարել է նրան ոչ-ծխական, մի անձնաւորութեան, որ երկար տարիներից ի վեր ծխական է այդ եկեղեցում և մինչև իսկ մէկը նոյն եկեղեցուն կից բացուած դպրոցի հիմնադիրներից։ Եւ մեր քաջ տէր-հայրը կարծում է, որ ծխականներն իր սեպհականութիւնն են կազմում, որին ուզած ժամանակը կարող է հրաժարեցնել և մինչև իսկ զրկել քաղաքացիական իրաւունքներից։

Ե.

ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ

Այժմ որոնումների շրջանն է սկսել դժբախտ գաղթականութեան համար։ Մայրերը որոնում են իրենց որդիներին, որդիները՝ ծնողներին, եղբայրը քրոջը, քոյրը եղբօրը, կամ, թէ չկամ... Եւ դժբախտները չափում են յոգնած, ուժասպառ ու մաշուած ոտքերով հանապարհներ գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք յուսահատ ու մոլոր։

Անհրաժեշտ է վերջ դնել այդ դժբախտների թափառումներին։ լաւ կը լինէր եթէ Թիֆլիսի տեղեկատու բիւրոն օգուտէր 1916 թ. փետրուարի ընդհանուր վիճակագրութիւնից և վրան աւելացնելով նոր եկողների ցուցակը (եթէ հնարաւոր է) և տպագրութեան տալով՝ ուղարկէր իւրաքանչիւր շրջանի գաղթականական մարմիններին, որով հնարաւորութիւն կունենար, ամեն մի գաղթական իր շրջանից տեղեկանալու՝ թէ ծանօթ են իր ընտանեաց անդամները և որտեղ են գտնուում։

Տարօնցի

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

✦ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը թնուսից մի երկար հեռագիր է ստացել, որով հաղորդում են, որ չնայած ցանքսի ժամանակն է, սակայն Մուշի և Թնուսի արտերը դեռ չեն ցանուած։ Ներկայումս ամեն տեղ հացի պակասութիւն է զգացուում, գաղթականները ամեն տեղ սովի են մատնուած, անում են բոյսերով և սրանց մեծ մասը ինքնաբերաբար գնում է Ալաշկերտ, ուր արդէն լցուած է գաղթականներով։ Հեռագրում խնդրում են շուտափոյթ օգնութիւն։

✦ Մուշից Մեսրոպ եպիսկոպոսի անունով մի հեռագիր է ստացել, որով հաղորդում են, թէ այնտեղ հաւաքել են 100 փախստական որբեր և յանձնել են Քաղաքների Միութեան ներկայացուցիչներին Կովկաս փոխադրելու համար։

✦ Մանազկերտից հեռագրում են Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որ Մանազկերտի և Բալուբուխայի խոտաքաղների համար հարկաւոր են առ նուազը 1500 գերանդիներ։

✦ Մուշից հեռագրում են Քաղաք. Միութեան կոմիտէին, որ այնտեղ կայ ժամանակաւոր 5 մահճակալով մի հիւանդանոց, բացում է 12 մահճ. և յոյս կայ արտօնութիւն առնելու էլի 25 մահճակալով մի ուրիշի հիւանդանոցի։

✦ Երևանից հեռագրում են Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որ էրզրումում և նրա շրջակայ գիւղերում ներկայումս կան 700 գաղթականներ, որոնց համար հարկաւոր են երկրագործական գործիքներ, լծկաններ և ուրիշ անհրաժեշտ իրեր գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Մայիսի 14 ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացաւ Համառուս. Կարմիր Խաչի ընկերութեան գ խաւոր լիազօր Լ. Վ. Գոլուբեւը, որը Փոխարքայի կողմից հրաւիրուեց նախաճաշի։

✦ Մայիսի 14-ին, երեկոյեան Երևան մեկնեց Թ/ֆլիսի զատաստանական պալատի սենատոր Ա. Ա. Զերբիշեի նախագահութեամբ՝ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան պատկանող 19 մարդու գործը քննելու հա-

digitised by A.R.A.R.@

մար. կանչած են 160 վկաներ։ Սեսսիայի նիստերը նշանակած են մայիսի 16-ից։

✦ Մայիսի 14-ից սկսեց Անդրկովկասեան կօպերատօրների համագումարը և տեւեց երկու օր. համագումարին մասնակցում էին Անդրկովկասում գոյութիւն ունեցող բոլոր կօպերատիւ հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները։

✦ Ինչպէս յայտնի է, Վրաստանի էկզարխ Գլատոն արքեպիսկոպոսի նախաձեռնութեամբ «Մաղախլօ» կայարանի մօտ՝ այս պատերազմում ընկած զինուորականների որբ երեխաների համար բացւում է ապաստարան։ Պատերազմից ֆնաւածներին օգնող երկրաբուղային ծառայողների կոմիտէն, ի նկատի ունենալով այդ բարենպատակ ձեռնարկութիւնը՝ 10,000 ռբ. է դրել էկզարխի տրամադրութեան տակ, որ ապաստարանում ընդունեն նաև երկաթ. ծառայողների որբերը։

✦ Մեզ խնդրում են տպել, որ Ղարս-Երևանեան այգեգործութեան և գինեգործութեան կոմիտէի համար հարկաւոր են ֆիլոքսերային հեւանուզողներ (разслѣдователи филоксеры) յունիսի 1-ից մինչև օգոստոսի 31-ը, ամիսը 80 ռուբլի ռոճիկով։ Ցանկացողները թող դիմեն հետեւեալ հասցէով Երևան, այգեգործութեան աւագ մասնագէտ (старшему спеціалисту по виноградарству и виноделію) Գէորգ Գրաֆլեանին։

✦ Ցարսկոյէ Սելոյի անտառային դպրոցի սեզոնը բացւում է յունիսի 1-ից։ Դպրոցի շէնքը մեծացուած և կահաւորուած է. պանսիոնում ընդունւում են աշակերտներ առանց ազգի և կրօնի խտրութեան։

✦ Թիֆլիսի շրջանային դատարանի 2-րդ քրէական բաժանմունքի սեսսիան, մայիսի 14-ին մեկնեց Սղնախ, որի նիստերը նշանակուած են մայիսի 16-ից մինչև 22 ը։

✦ Որովհետև Թիֆլիսի հացթուխները ամիսը մի անգամ ըստ իրենց քահանոյքին հացի գինը աւելացնելու միջնորդութիւններ են յարուցանում և հակառակ պարագային գործադուլ սարքում, այդ ի նկատի ունենալով, անկախ քաղաք. վարչութեան բացած փռներից, ոստիկանապետի նախաձեռնութեամբ Միքայէլեան փողոցի և Կայարանի հրապարակի վրայ բացուած են երկու փուռ, որտեղ հացը վաճառւում է ըստ սակագնի։ Մօտ ապագայում ոստիկանական փռներ կը բացուին նաև քաղաքի ուրիշ մասերում, որով ազգաբնակութիւնը կազատուի հացթուխների կամայականութիւններից։

✦ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ Ազգային Բիւրօն ապրիլի 20-ից յետոյ ստացել է հետեւեալ նէբէները. Տիֆոբեցկի աւանի Հայկ. կոմիտէից—85 ռ. 30 կ., Բոստանի Հայկ. կենտրոնական կոմիտէից—94,284 ռ., Կահիրէի Հայկական կոմիտէից—5,000 ռ., պ. Ցակ. Գոյանեանից, Եւպատորիայից—80 ռ., Կ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. Զաքարալայի Հիւղից—50 ռ.։

Բացի դրանից յօգուտ կամաւորների ընտանիքների ա՛լրացների վճարումից ստացել են նէբէներ. Ախալքալաքից, պ. Ցաբ. Դիլիանեան 20 ռ., Թ. քահ. Դաբրիէլեան 12 ռ., Ա. Տէր-Գրիգորեան, բժ. Մ. Օհանջանեան և Վար. Շահպարոնեան 10-ական ռ., Ե. Կարապետեան, Լ. Ղազանչեան 8 ռ. 50 կ., Բոքանչեան 8 ռ. և 3 հոգի 7-ական ռ., Ալէքսէյեվօ կայարանից (Դոնի շրջան) Արմենակ Առոմեանից 25 ռ., Հայկ. կենտրոնական կոմիտէից 2 օրինակի համար 50 ռ.։

✦ Մայիսի 12-ին, երեկոյեան ժամը 10 և կէսին Սարիղամիշից եկաւ № 2 կովկասեան սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինուորներով, որոնց թւում մի քանի հիւանդ և վիրաւոր ազատներ։ Ծանր հիւանդները և վիրաւորները թողնուած են Նաքալուղի զինուորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը, իսկ Ռազմաճները փոխադրուած են Հիւսիսային կովկաս։

✦ Ստացանք Ռուբէն Աբեղայի «Բարա Համբարձում Լիմոնճեան և Հայ Նօտագրութեան ծագումը», Ս. Էջմիածին, 1915 թ., էջ 20, գինը 10 կ.։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՈՀԵՐ

VIII

Քանի որ մեր այս ազաւորութիւններն ենք գրում, շատ բարեպատեհ կը լինի, եթէ մենք լսենք և այն ձայնը, որով բողոքում է մեր գիւղի մատղը։

Թերևս այդ բողոքի հեղինակին դրդել է իմ խոհերի հրապարակումը, որը կարդալով իմ գրածները՝ վեր է կացել ու այդ գրութիւնն ուղղել՝ իբրև մի լրացուցիչ պատկեր մեր արդի դպրոցական այլանդակութեան. բայց որ նա մէկն է շատ աղաղակող օրինակների, դրա համար էլ աւելորդ չենք համարում ընդօրինակել այս էջերում նոյնութեամբ։

Ահա նա։

«...Մեր գիւղի դպրոցը բացւած է 1907 թուականում Կուլտուրական Միութեան միջնորդութեամբ։

«Միութիւնը չորս տարի շարունակ լաւ աշակերտեց մեր ուսումնարանին ոչ թէ միայն իրենց տարեկան 200 ռուբլի նպաստով, այլ եւ իրենց ուղարկում էին փորձուած ուսուցիչներ, ուղարկում էին առնւազը տարեկան երկու անգամ լիազօրներ ուսումնարանի պակաս-պրռաբ հոգալու (ընդգծումները մերն են։ Մ.)։

«Դրանով մեր գիւղի աշակերտութիւնը բաւարար բան էր սովորում. գիւղացոց սիրտը ոգևորւում էր, տեսնելով իրենց որդկերանց լաւ գրել-կարդալը, երգելը։

«Միութիւնը ձեռք քաշելուց դէս, երբ որ ուսումնարանը մնաց... հովանաւորութեան տակ, այն օրւանից դէս փչացաւ մեր ուսումնարանը, ուղարկւելով այդտեղից, տարունակ չորս տարի, ուսուցչի տեղ լօրիներ։

«Չորս տարի է տուժում է մեր աշակերտութիւնը. ամեն օր գանգատ է, որ լսում ենք ծնողների կողմից թէ՝ մեր երեխաները ի զուր փչանում են. ուէք վարժապետին իրեն ռոճիկը լիովին, անցնէ գնայ—մեզ ուսումնարան չի հարկաւոր, թողէք մեր երեխաները գնան մեր տաւարները պահեն»։

«Բաւական չէ, որ փչանում է մանուկ սերունդը, այլ և փչացնում են դրանք տեղիս երիտասարդութիւնը, պարապելով միշտ հետները արբեցողութեամբ, մասամբ էլ գիշերները կարտախաղութեամբ։

«Ինդրում եմ... նեղութիւն կրէք միջնորդել մեր ընկած ուսումնարանին աջակցելու և որքան կարելի է վարձէք լաւ և ազդեցիկ ուսուցիչ. իսկ եթէ այսպէս շարունակի... Մի խօսք. եթէ կուղարկի մեզ յայտնի ուսուցիչ, որ լինի բարեսիրտ և եռանդոտ՝ պատրաստ ենք լաւ ռոճիկով վարձելու, թէ չէ՝ աւելի լաւ է... ասէք մեզ ուսուցիչ չուղարկեն... Մենք չենք ճանաչում ուսուցչին, իրենք են ասում, թէ լաւ է և իրենց լաւը այդպէս է դուրս գալիս...

«Մոռացայ յիշելու ձեզ պ. պ. Սարուխանեանցների բարեգործութեան մասին։ Եթէ ճիշտ է այն, ինչ որ հրապարակւել է, խնդրում եմ ասէք, եթէ կարելի է մինչև իրենց ուսումնարանի շինութիւնը հիմնելը ուղարկեն մեզ իրենց ուսուցիչները, մենք շինութիւն կը տանք մինչև իրենց ուսումնարանի շինելը։ Արդեօք կարելի՞ է մեր գիւղի կողմից դիմել նրանց այդ մասին. կամ եթէ կարելի է՝ հենց ինքներդ դիմեցէք, քանի որ ձեր հայրենիքի զաւակները պիտի ուսում առնեն այդ դպրոցում...»։

Ի դէպ է այստեղ գոհութեամբ սրբտի արձանագրել, որ յիշատակւած բարեգործութիւնը պատկանում է Սարուխանեան եղբայրներին, որոնք այս տարւայ փետրուարին կամեցան յաւերժացնել իրենց ծնողների յիշատակը և նուիրել երեսուն հազար ռուբլի իրենց հայրենի Փիրջամալ գիւղին, որի 6000 ռուբլով պէտք է կառուցի մի դպրոցական շէնք, իսկ 24,000 ռուբլին շահեցնելով արքունի դրամատունը՝ նրա տոկոսները, որը ենթադրւում է ստանալ՝ տարեկան մօտ 1,200 ռուբլ, պիտի գործադրւի իբրև ռոճիկ երկու ուսուցչի։

Ցաւք չէ՞ այ ասելու, որ արւած բարեգործութիւնը վեր է ամեն գովասանքից և լիառատ բաժին մի գիւղական ծխական դպրոց պահելու եղածների համեմատութեամբ, և երանի՜ նրա օրինակը խրախոյս լինի մեր շատ հարուստների համար, որոնց մեծագոյն մասը գիւղական այդ պարզ ու նահապետական ժողովրդի ծոցից դուրս եկած և առևտրական աշխարհում միլիոնատէր դարձած անհատներ են և — կարելի է ասել—աւելի հարուստ՝ քան մի Սարուխանեան, բայց հայրենի գիւղն աւելի շուտ մոռացած՝ քան մի Սարուխանեան։

Զէնք ժխտում, կան մի քանի անհատներ—բարերարներ, որոնց հաշւով պահւում են մի քանի գիւղական դպրոցներ, բայց դա համարեա ծովի մէջ մի կաթիլ ջուր է, որը չի կարող յագեցնել մեր գիւղական մանուկ սերունդի ուսման ծարաւը։

Սարուխանեանի դպրոցը միակը կը լինի այսօր և եղակին, որ իր բարեբարի տուած նպաստից զատ ուրիշ կողմ չի մեկնի իր ձեռքը*)։ Շատ շատ է գիւղական մի դպրոցի համար այսօրւայ պայմաններում տարեկան 1200 ռուբլին։ Իսկ եթէ դպրոցը կը վերածւի երկդասեանի, եթէ այնտեղ մուտք կունենան և շրջակայ գիւղերի երեխաները—ինչպէս ենթադրւում է, —այն ժամանակ աւելացած նախահաշուին կարող է օգնութեան գալ աշակերտական թոշակը...

Սակայն այդ չէ միայն մեր ասելիքը գիւղացու բողոք - նամակի վերաբերմամբ. այլ այն, թէ հարկ կայ մէկ մէկ բացատրելու և վերլուծելու գիւղական ժողովրդի սրտամաշ բողոքը մեր ուսուցչութեան դէմ, երբ նա ինքնին մի մարմնացած վկայութիւն է մեր խոհերի։

Վերջապէս ինչո՞ւ պիտի առաջանան այդ բողոքները, ինչո՞ւ պիտի ծնանին վէրքեր, որ առիթ տան բողոքի։ Ո՞ւր է դրանց սպեղանին, ո՞ւր է վերաբոյժը...

Տեսէք, թէ ո՞ր աստիճան պէտք է գիւղացին զզուած ու վշտացած լինի իր ուսուցչից, կամ ո՞ր աստիճան բարոյապէս ընկած են և գիտութեան պաշարով ագէտին մէկը պէտք է լինի ուսուցիչը, որ գիւղացիք ասեն՝ աւէք նրան իր ռոճիկը լիովին և թողէք անցնի գնայ, մեզ ուսումնարան չի պէտք. մեր երեխաները կը գնան մեր տաւարը կը պահեն։

Մեր կարծիքով այդ բողոքի առիթը մի նորութիւն է բովանդակում միայն իրեն մէջ, որը տանել չի կարողանում անբարոյականութեամբ դեռ չխարդախած և նրա ոխերիմ թշնամի գիւղական ժողովուրդը. այն, որ մեր ուսուցչութեան տգիտացող մասը իրեն հեռ գիւղ է տանում բրդակախող եւ տարում արբեցութեամբ։

Այդ էր պակասը և դա լրացուն է ամեն չարիքի։

—

Մի այլ տեղ մենք տեսնում ենք ուսուցիչը կուի կանգնած ժողովուրդի դէմ, թէ ուէք մեզ եւ հոգաբարձու ընտրելու իրաւունքը, եւ ուսումնարանի չարն ու բարին տնօրինելու ապարէզը։

Կարծում էք գիւղում, ագէտ ժողովրդի մէջ։—Ոչ։ Քաղաքում, ուր շատ թէ քիչ հասարակութիւնը գիտակցում է դպրոցական գործը, նրա կարիքը, նրա լաւն ու վատը։

Հապա հացի խնդրի համար։ Գաղափարականի—ոչ մի հիւլէ։ Եւ դա սառեցնում է ուսուցչութեան անունը ժողովուրդի աչքում։ Վայելուչ բան է։

Հաւատում ենք, սակայն, որ լաւ ուսուցչին ժողովուրդը ճրագով է մանգալիս, որովհետև նա իր տեղը ծանր է նստած. իսկ վատերն են, որ գլուխ են պատռում պաշտօն ձեռք բերելու համար։

Հարկաւ կը տուժի ուսումնական գործը մեր դպրոցներում։

Միտսար

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ.— Այս երկրորդ անգամն է սոյն տարւայ մէջ, որ Ալէքսանդրապոլցիներից սիրւած դերասան Զարիֆեանը իր խմբով գալիս է այցի մեր քաղաքը, ամեն անգամ պատճառելով հասարակութեանը գեղարուեստական մեծ հաճոյք։ Առաջին ներկայացումը եղաւ մայիսի 6-ին, խաղացին յայտնի «Ցոն Երթաս» դրաման։ Պէտք է նկատել, որ «արշին մալչիների անբովանդակ «օպերետներից» յետոյ Զարիֆեանը իր դրամաներով մի տեսակ Թարմութիւն բերեց և մարդկանց սթափեցրեց հիպնոսից։

Էս Էմ

ՄԵՍՐՈՊԱՒԱՆ (Նախիջ. գաւ.)— Հարևան Ալանի հայ գիւղացի Յովհաննէս Տէր Յարութիւնեան իր վաղամեռ եղբօր յիշատակին նուիրեց գիւղի ծերական դպրոցին 100 ռ.։ Տեղական ուսուցիչը մեռելահացի ժամանակ խօսեց քեռեկի վառ նշանակութեան մասին և յորդորեց գիւղացիներին փոխարինել այդ սովորութիւնը ազատ նուիրաբերութիւններով որևէ բարեգործական նպատակով։

— Մեր գիւղացիները վարելահող շատ քիչ ունեն, եղածն էլ քարքարուտ ու աւազուտ։ Գիւղացիները պարապում են գլխաւորապէս ոչխարաբուծութեամբ. բայց այս տարի անձրևներ քիչ են գալիս, խոտը սակաւ է։ Այս շրջանում ցորենի գինը բարձրացել է մինչև հինգ ռ.։ Բամբակի ցանքսերը վատ ապագայ են խոստանում...Լեռնային գիւղերը ապրում են անտեսական ճգնաժամ։ Ե. Շ.

*) Խօսքը հարկէ Ղարաբաղի գիւղական դպրոցներին է վերաբերում։

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ.—Նորերս վախճանւած տիկին Վասիլոէ Կոստանեանցի հարազատները, ի յիշատակ հանգուցեալի նուիրաբերեցին տեղիս ս. Աստուածածին եկեղեցուն վեց հարիւր ռուբլի և որոշեցին մեր դպրոցում պահել իրենց հաշւով երեք սան։ Գ. Ա.

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻՏ.—Պետրոգրադի ազգային համագումարին մասնակցելու համար, Նոր-Բայազիտի շրջանից ընտրւել էր Վ. Աֆրիկեան, իսկ Դարաչիչակի շրջանից Ռուբէն վարդապետը, սակայն անյարմար ժամանակ լինելու պատճառով երկուսն էլ չկարողացան գնալ։ Այսպիսով մեր գաւառը, ուր ապրում են մօտ 12,000 հայ գաղթականներ, զրկւեց համագումարին մասնակցելու հնարաւորութիւնից։

Տեղացի

ՂՇԼԱՂ (Փամբակի գաւ.).—Մի տարւայ ընթացքում Հ. Գիւղասն. և Տընայն. ընկերութեան գիւղիս վարձակէտի գործիքներն ու մեքենաները զգալի չափով օգնութիւն հասցրին ամբողջ հաժայնքի դաշտային աշխատանքներին։ Վարձակէտի մեքենաներով ու գործիքներով 1915 թ. գարնանը վարել ու տափանել են 140 կոտ, օգտւել են 104 ընտանիք, 1916 թ.—420 կոտ., օգտւել են 160 ընտանիք։ Գործիքներից օգտւել են պահեստի զինուորների աղքատ ընտանիքները մինգամայն ձրի, իսկ Ռազմաճները՝ չնչին վճարով։ Ղշլաղը բաղկացած է 280 ծխ. կամ 2,000 շնչից։ Անցեալ տարի վարձակէտը նպաստել է գիւղի ծխերի 36 տոկոսին, իսկ այս տարի 56 տոկոսին, իսկ Ռազմաճ 44 տոկոս կազմում է գիւղական այն մասը, որի կէսն այնքան ապահով լինելով գիւղատնտեսական օգնութեան կարիք չէ զգում, իսկ միւս կէսը՝ հողազուրկ ընտանիքներն են։ Գակաս օգնութիւն ցոյց չէ տւել սերմացու գարիշը՝ մաքրելով գիւղում մօտ 3,000 փ. սերմ։ Վարձակէտի գործունէութեան առաջին տարին ընդհանրապէս անցաւ արդիւնաւէտ և Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը որոշ չափով հասաւ իր նպատակին։ Հարկաւոր է, որ ընկերութիւնը այժմեանից հոգ տանէր, որ վարձակէտը հնձի ժամանակ ունենայ հարկաւոր մեքենաների և գործիքների աւելի մեծ թիւ, որը կը նպաստէր աշխատաւոր ուժերից զուրկ գիւղին՝ ժամանակին հնձել ու կալսել իր ըստանալիք բերքը։

Հ. Մնացականեան

ԳՈՐԻՍ.— Սոյն ուսումն. տարում յօգուտ քաղաքիս եկեղեց. ծխակ. դպրոցի հետեւեալ նուիրատուութիւններն են ստացւած.—Ս. Տէր Յովհաննիսեանից 25 ռ., Ա. Տէր Աստուածատրեանից 30 ռ., Գ. Բաղիրեանից 100 ռ., Վ. Յարութիւնեանից 25 ռ., Հ. Մելքումեանից 100 ռ., Գ. Սափարեանից 35 ռ., եղբ. Գ. և Ա. Փարսեաններից 35 ռ., Ն. Բէգեանից 50 ռ., Ն. Յարութիւնեանից 60 ռ., Ա. Տէր Յովհաննիսեանից 75 ռ.։ Խ. Մելիք Օհանեան

ԳՈՐԻ.—Ապրիլի 25-ից սկսած անընդհատ անձրևում է։ Եթէ այսպէս շարունակի՝ ցանքսերը մեծ վնաս են կրելու։

— Մայիսի 7-ին յօգուտ դպր. դրամատնի Լ. Մանուէլեանի «Վիժւածը» և «Дорогой попѣлуй» մասնակցութեամբ գաւառական դերասանների տիկ. Յովհաննիսեանի, Զուտ արդիւնքը 101 ռ. 70 կոպ.։

— Վերջապէս մեզ մօտ ևս բացւեց կօօպերատիւ խանութ, որը շուտով ունենալու է իր բաժանմունքները։ Ստացւած է մեծ քանակութեամբ շաքար, որը ծախւում է ֆ. 24 կոպէկով։ Անդամների թիւն աճում է։

— Ուսուցչ. սիմինարիայում, հոգեւոր և քաղաքային դպրոցներում ուսումն. տարին փակւեց ապր. 2-ին։ Հայոց ուսումնարանում տեւելու է մինչև մայիսի 31-ը։

— Հայկ. կոմ.-ի կողմից հեռագրով Պետրոգրադի համագումարի ներկայացուցիչ է ընտրւած Վանի նախկ. նահանգպ. Արամը։ Ուղարկւած է տեղեկագիր կոմիտէի, Բար. Ը. տեղակ. հիւղի և դպր. վարչութեան գործունէութեան մասին։

— Ն. Կ. Մ. իշխ. Օլդենբուրգսկին իր ապրիլի 9-ի Գորի արած այցին քաղաքային վարչութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց բաղաքիս ջրի հակասանիտարական յատկութեան վրայ, որի համար իշխանի կողմից ձեռք կառնւեն միջոցներ։

— Հայ. Դպր. Ուսուցչական կազմը որոշեց բարձր դասարանների հետ էքսկուրսիա կազմակերպել դէպի Ուլիս-ցիխէի հնութիւնները։ տարւայ վերջը ունենալ ակտ և ձեռագործի ու ձեռնարուեստի ցուցահանդէս մայիսի 28-ին, 29-ին, 30-ին և 31-ին։

Դ.

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գարիզում ռուսական պարլամենտի անդամների պատւին տրւած բանկետի ժամանակ Միլիւկովն իր արտասանած ճառի մէջ ասել է. Ռուսաստանը պատերազմի մէջ տեսնում է, ի միջի այլոց, հետեւեալ նպատակները—ինքնավարութիւն յարութիւն առած Լեհաստանի, ինքնավարութիւն մարդասպանների ճանկերից կորզած Հայաստանի։

— «Daily Chronicle»-ը գրում է. «Թիւրքական բանակը սկսել է նահանջ տալ դէպի Բաղդադ։ Անշուշտ հրամաններ են եղել տրւած յետ քաշւելու դէպի այդ քաղաքը, նկատի ունենալով ռուսական ըստանալիքը հիւսիս-արեւելքից։ Բաղդադը գտնւում է կուտից հարիւր մղոն հեռաւորութեան վրայ։ Շոգենաւեր չունենալով, թիւրքերը հազիւ թէ կարողանան հաղորդակցութիւն պահպանել գետով։ Նրանց տրամադրութեան տակ կայ միայն մի ճանապարհ, որ անցնում է Տիգրիսի հիւսիսային ափով։ Եթէ թշնամուն աջողւի հեռացնել մի քանի դիւիզիաները առանց ծանր կորուստների, նա կարող է դրանով իրեն չափազանց բաղդաւոր համարել։ Լրագրին աւելացնում է, որ թիւրքական գլխաւոր ոյժերը հաւանաբար գտնւում են որևէ տեղ Բաղդադի ճանապարհին։

— «Times»-ի ասելով, յունիսին Բաղդադում սպասւում է գերմանական 3,000 զօրք։

— Թիւրքական պաշտօնական զեկոյցի մէջ ասւած է, որ հարաւային Պարսկաստանում գործող ռուսական խոշոր ոյժերը յարձակում են գործել թիւրքերի վրայ Տայտակ կիրճում, Ղասրի-Շիրինից ոչ հեռու։ Թիւրքերը ստիպւած են եղել յետ քաշւել։

— Սալոնիկից հաղորդում են, որ դաշնակիցներն անցել են ակտիւ գործողութիւնների։ Շատ տեղերում թշնամի բանակները իրարից բաժանւած են չորս կիլոմետր տարածութեամբ։ Ամեն օր հեծեալ խմբերի ընդհարումներ են տեղի ունենում։ Արիւնահեղ անցքեր են նախապատրաստւում։

— «Echo de Paris»-ի յատուկ թղթակիցը հաղորդում է, որ Սալոնիկի ճակատի և յունաց սահմանի վրայ բոլգարներն ունին 8 և գերմանացիները 4 դիւիզիա։ Սակայն «Times»-ին Սալոնիկից հեռագրում են, որ գերմանական զօրքերը հեռացւած են յունական սահմանից դէպի Գերմանիա։ Գերմանացի սպաների թիւը բոլգարական գնդերի մէջ շատ է քչացւած։

—„Рус. Сл.“-ին հաղորդում են Աթէնքից, որ Պոլսի բերդապահ զօրքը բաղկացած է 20,000 գերմանացիներից, 8,000 աւստրիացիներից և 4,000 բոլգարներից։ Թիւրքերն ուղարկւում են ռուսների դէմ։

— Զմիւռնիայում գտնւում են 4,000 աւստրիացի և 80,000 թիւրք գերմանացիների հրամանատարութեան տակ։

— Դաշնակիցների ուժ օգնաւ այս օրերս ռմբակոծել են Դարդանէլը։

— Աւստրիան Շուէյցարիային առաջարկել էր թոյլ տալ իր զօրքերն անցկացնելու Շուէյցարիայով իտալացիների թիկունքը։ Առաջարկը մերժւած է։

ՆԻՒՐԱՏԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ՈՐԲԵՐԻ ՍՏԱՑՒԱԾ Է

Քաւթայխից Յուս. թ. Ապրիլեանի միջոցով 10 ղ. դուլպայ և 9 զոյգ ձեռնոց. Նուիրաբերել են. Բարսեղ Դրիզորեան, տիրուհի Աստղիկ Ապրիլեան, Շուշանիկ Աշճեան, Սաեմ. Թիւթիւնջեան և Սոֆիա Միրիմանեան։

Յօգ. հայ փախստական որբերի բաժանւած է տիկ. Վարդուհի Ե. Անդրէասեանից 14 զոյգ ոտնամանն, որը

յանձնւեց Հայ Օրիորդաց կոմ. որբանոցին։

Կրասնոսելսկա կայարան Զուզերեանից ստացւած է մի հագուստեղէն, որը յանձնւեց Օրիորդների կոմիտէի որբանոցին։

Զեմբորանի գիւղի դպրոցի աշակերտուհի միջոցով զուլպաներ։

Թաղէս Վանցեանից Զաքարիաների առթիւ 200 հատ ձու, յանձնւեց Հայ Օրիորդաց կոմիտէին։

Մնացած իրերը յանձնւած են տեղապահ Ղեսարեանցներին օգնող հիւանդանոցային կոմիտէին։

ԴԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵՒՆ

Էջմիածին, 16 մայիս։

Թիբիլիզ Վաղարշապատի Թիբիսը քանիցս գործ է ածել «Ա. վարդապետ», «Ա. վարդապետ», Սրբայտնում եմ հրապարակով, որ զաղթականական տեղիս գործիչ մի մասնակցութիւն չունիմ և թիւրքագրութիւնների մէջ չլինած ցաւանցքերի հետ և ոչ մի կապ։ Լաւ լինէր, որ ձեր թղթակիցը կամ անունները լրիւ տար և կամ ազգանունով յիշէր վարդապետներին։

Արսեն վարդապետ

ՊՈՍՏԱՐԿՂ

ՍԻՍԻԱՆ, ՈՒԶ ԳԻՒՂ. Նիկ. Կարապետեան։ Ստացւած է, կը ապարդի իր հերթին։

ԹԱՒՐԻԶ. «Երիտասարդութեան կոմիտէին»։ Ձեր ուղարկած հալիւը թիրթի տպագրելու համար պահանջում է ռուբլի ծախս, հաճեցէք փոխարինել։

ԹԻՖԼԻՍ, Գրիգորիս քահ. Երզնկեան.— Խնդրում ենք անցնել խմբագրատան անունով մեզ մօտ եղած նամակը տանելու համար։

ԱՐԴԱՀԱՆ, Գ. Կովկասեանին.—Ձեզ երկրորդը չենք ապրիլ՝ կրկնութիւնից խուսափելու համար։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ

Մի երիտասարդ ուսուցիչ, որ աւարտած է Վանայ Ֆրանսիական Դպրոցը և մի քանի տարիներ ուսուցիչ է եղել նոյն դպրոցում, ցանկանում է ֆրանսերէն դասեր աւանդել (Թէօրիա և պրակտիկա) հայ ընտանիքներում, աշակերտուհեաց և աշակերտաց։ Զուգուրի Գոնչարնայա, № 60, տուն Մանուեանի, Վ. Ա. Զաղանեան։ 470 10

ԳՈՐԾ Է ՓՆՏՐՈՒՄ

Երիտասարդին մէկը գործ է փնտրում։ Ցանկացողները թող դիմեն Բեր... տոմսկայա, № 30, «Տեղեկատու Բ... 633 բօին»։ 2—

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՑԻ

Ելիսաւետինսկայա փողոց, № 7. Բ.-Մ... զիմաց, Վարդեցով արձանի մօտ։ Ընդունւում են մասնագէտ բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժշկել ըստ ցանկութեան առանց բարամաքիլայի և առանց հանել առանց ցաւի. Թիբեցոցէ գեղերը ներգործութեամբ։

Առաջնորդարանն ունի արհեստանոց, որտեղ ընդունւում են պատւէրներ ամեն տեսակի հեռատեսակաւոր. համար. պատւէրները ... տարում են շուտ։ Արհեստական ատամներ 24 սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։ ...

Մատնում են ՎԵՐՋԻՆ օրինակները

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ լիակատար բառարան գ. 8 ռ., կազմ. 9 ռ. 50 և 10 ռ.։

ՀԱՅ-ՌՈՒՍ լիակատար բառարան գինը 6 ռ., կազմ. 7

ՍՏՈՅԳ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.

ՌՍԵՐԷՆԻ ԻՆՔՆՈՒՍՈՅՑ Ա. տ. 25 կ., Բ. տ. 40 կ.։

ՌՍԵՐԷՆԻ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

Առաջին ընթերցարան, պրոպիսեն և պատկերներով հայոց ուսման համար։ Գինը 20 կոպ.։

Դիմել՝ А. Дагбашяну, Тифлисъ, Молакская, 14. 465 10

ՁԵՐ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆԸ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ-ԸՆԹԵՐՑՈՂՈՒՀԻՆԵՐ

Ձեզ հնարաւորութիւն է տրւում հինգ ռուբլով ունենալ այն 3 հագուստներ և կարելիները նկարները հայատանի, որոնց անունները սերտորէն կցւած են անցքերի և նեղերի։

Ժամանակը—պայմանները—մատենը բարեյաջող են։

Հեռագրերի համար մի յեռանդեալ վարպետ, յետ եկող պատուով գրեցէք և ձեզ կուղարկեն հատ գեղարուեստորէն պատրաստւած նկարներ. 1) ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 88x50 սանտիմ. տպ. Ֆիրմա Union Prage. 2) Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, 65x100 սանտիմ. տպ. Ֆիրմա Emil Pinkau C-o. Leipzig. 3) ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՆԴՐԱՆԻԿ 36... սանտիմ. տպ. Ֆիրմա Otto Appin. Գանձիները, գրեցէք ուղարկել Тифлисъ, I. Г. Мборян прот. Государствен. банка. 615 10—4

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկ.

Допущ. военн. цензурой

Типографія „ՄԱՄՈՒԼ“ Дорога Мачитаровская № 22.

digitised by A.R.A.R.@